

2. Regionbildningsprocessen i norra Sverige

Katarina Eriksson, Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet

Inledning: en förändrad regional indelning

En vårvinterdag i februari 2007, efter närmare tre års arbete, presenterade Ansvarskommittén (SOU 2007:10) sitt slutbetänkande om den framtida ansvarsfördelningen mellan nivåerna i Sveriges politiska system. Utredningen hade getts ett omfattande uppdrag men det var särskilt ett av dem, att se över den regionala nivån och ansvaret för de regionala utvecklingsfrågorna, som väckte stort intresse. Ansvarskommittén föreslog att landstingen borde avskaffas till förmån för nya, större regioner som förutom att ansvara för hälso- och sjukvården också skulle överta de regionala utvecklingsfrågorna som tidigare hanterats av staten genom Länsstyrelserna. Ansvarskommittén och det remissförfarande som följde på denna satte igång en bred och livaktig diskussion om bildandet av regioner. När slutbetänkandet skickades ut på remiss visade det sig att flertalet av remissinstanserna, bland annat de allra flesta kommuner och landsting, sympatiserade med förslaget.

Långt innan regeringen gett något klart besked i frågan var diskussionerna om regionbildning redan påbörjade i norra Sverige.¹ Under hösten 2007 samlades ett antal politiska företrädare från de fyra nordligaste länen för inledande samtal. Uppslutningen kring regionfrågan var stor men däremot väckte den framtida kartans utseende såväl diskussion som konflikt. Det stod tidigt klart att politikererna i de fyra nordligaste länen inte skulle kunna enas om någon gemensam regionbildning. De tre landstingen i Norrbotten (NLL), Västerbotten (VLL) och Västernorrland (LVN) ansökte till regeringen om att få bilda en gemensam region under namnet Region Norra Sverige (sedermera Region Norrland). Jämtlands län (JLL) ansökte om att få bilda Region MittSverige tillsammans med Sundsvalls och Ånge kommun. De politiska partierna bildade därefter två ideella

¹I det här kapitlet används uttrycket "norra Sverige" synonymt med de fyra nordligaste länen, det vill säga Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

föreningar, Norrstyrelsen respektive Mittstyrelsen, för att förbereda regionbildningarna.

Det här kapitlet syftar till att beskriva hur regionbildningsprocessen har gestaltat sig i norra Sverige och att analysera dess särdrag. Studien avgränsas till perioden från hösten 2007 när de mer formaliserade samtalen om regionbildning inleddes till senhösten 2009 då frågan utreddes av Kammarkollegiet på uppdrag av regeringen.

Kapitlet består av fyra delar. Efter denna inledning, som också rymmer en diskussion kring studiens data och metod, följer en huvudsakligen kronologisk beskrivning av processen. Syftet med denna är att förmedla en schematisk överblick över vad som har hänt vid olika tidpunkter och vilka politiska företrädare som har varit inblandade. Det är redan här på sin plats att påpeka att beskrivningen inte kan göra anspråk på att vara heltäckande. Det är omöjligt att fånga in alla händelser och perspektiv på processen, till exempel är det svårt att ge någon mer djupgående beskrivning av de politiska partiernas hantering av frågan. Kommunernas förhållningssätt till processen är också mycket intressant men inte heller det låter sig göras på något mer systematiskt och djupgående sätt inom ramen för detta kapitel. Kronologin följs av ett avsnitt som analyserar processen utifrån tre aspekter; a) motiv som framkommit för och emot olika regionalalternativ, b) centrala aktörer som på olika sätt varit inblandade, och c) processernas utformning. Kapitlet avslutas med en kort diskussion utifrån de resultat som framkommit.

Under arbetet med den här processtudien har arbetet i de två ideella föreningarna Norrstyrelsen och Mittstyrelsen studerats över tid. I det här kapitlet kommer dock inte deras interna arbete att behandlas i någon större utsträckning. De två föreningarna betraktas snarare som bitar i ett större regionpussel.

Studiens metod och material

Kapitlet bygger på tre typer av källor: officiella dokument, intervjuer med politiker och tjänstemän samt observationer från möten. De dokument som använts är främst landstingsmaterial (ansökningarna till regeringen, korrespondens med kommunerna/Kammarkollegiet, protokoll från landstingsstyrelse/landstingsfullmäktige, pressmeddelanden och dylikt) och dokument producerade av Norrstyrelsen och Mittstyrelsen (protokoll, minnesanteckningar, rapporter och dylikt). Utöver detta har även artiklar och insändare i lokalpressen nyttjats. I inledningsskedet av studien gjordes en systematisk genomgång av alla större dagstidningar i de fyra nordligaste länen. Syftet var dels att få bättre inblick i vad som dittills hade inträffat i processen och dels att få information som kunde användas för urval av intervjupersoner.

Totalt har 26 personer intervjuats. Urvalet har skett med hjälp av snöbollsmetoden. Ett antal nyckelaktörer identifierades med hjälp av officiella dokument och utifrån rapportering i lokalpressen. Dessa personer ombads sedan i sin tur att namnge andra tänkbara intervjupersoner.

Som stöd för intervjuerna har en intervjuguide med ett litet antal frågor använts. Uppsättningen av frågor har förändrats över tid och anpassats beroende

på vem som intervjuats och olika följdfrågor har ställts vid varje intervju. Sammantaget kännetecknas intervjuerna av såväl låg grad av standardisering som strukturering.

Respondenternas sammansättning redovisas i tabell 1. Majoriteten av de intervjuade är män, endast 8 av 26 personer är kvinnor. Detta kan ses som en brist men det återspeglar till viss del processen där flertalet av nyckelpersonerna är män. Majoriteten av dem som intervjuats är politiker och av dem är de flesta landstingspolitiker.

Tabell 1. De 26 intervjupersonernas bakgrund

Bakgrund	n
Kön	
Kvinnor	8
Män	18
Befattning	
Politiker	20
Tjänsteman	6
Politisk nivå	
Kommunpolitiker	9
Landstingspolitiker	11
Partitillhörighet	
Vänsterpartiet	1
Socialdemokraterna	8
Miljöpartiet	2
Centerpartiet	5
Folkpartiet	1
Moderaterna	2
Kristdemokraterna	-
Sjukvårdspartiet	1
Län	
Norrboten	6
Västerbotten	5
Västernorrland	9
Jämtland	6

När det gäller partitillhörighet bland de intervjuade så finns det skevheter. I urvalet finns en klar övervikt av socialdemokrater och centerpartister men det speglar också processerna eftersom de drivande nyckelaktörerna huvudsakligen tillhör dessa två partier. Från de andra partierna har endast en eller två personer intervjuats, och ingen från Kristdemokraterna. Det hade förvisso varit intressant att intervjua minst en person från varje parti i varje län men syftet med kapitlet är inte att systematiskt beskriva partiernas inställning i regionfrågan. Många av partierna är dessutom splittrade i denna fråga, både inom och över länsgränserna. För att kunna förmedla en rättvis bild av partiernas inställning hade det således krävts ett mycket omfattande datainsamlingsarbete.

Fem eller sex personer har intervjuats från varje län, men i Västernorrland genomfördes något fler intervjuer eftersom länets strategiska läge i processen har gjort det viktigt att försöka fånga in de komplexa relationer som råder mellan de politiska aktörerna. Respondenterna har inte utlovats anonymitet men de redovisas ändå inte med namn och de citat och referat som förekommer i texten har avidentifierats. De som har önskat granska citat innan publicering har fått göra det.

Förutom intervjuer och dokumentstudier har observationer gjorts vid ett antal möten från augusti 2008 till oktober 2009. Det gäller fem sammanträden med Norrstyrelsen, åtta möten med Norrstyrelsens Arbetsutskott, två sammankomster med Mittstyrelsen samt ett gemensamt möte mellan Norr- och Mittstyrelsen.

Metodologiska reflektioner

Statsvetare som ägnar sig åt processtudier och processspårning kommer vanligtvis in i efterhand och försöker nysta upp händelsernas väv. Den här studien har inneburit en del sådant arbete i kartläggningen av processen fram till dess att forskningsprojektet startade. En avsevärd del av datainsamlingen har emellertid handlat om att fånga en pågående process, att berätta berättelsen samtidigt som den pågår. Det kan kanske snarast liknas vid simultantolkning och det behöver knappast påpekas att det har varit en metodologisk utmaning. Men samtidigt gör detta projektet desto mer spännande.

Hela berättelsen om bildandet av regioner i norra Sverige kommer inte att kunna återges inom ramen för det här kapitlet. Många gånger utformas politiken utanför de formella dagordningarna. Eftersom processen är pågående är många aspekter av den, såsom politiska kompromisser och förhandlingar, fortfarande mycket känsliga för de inblandade aktörerna och de har inte alltid varit villiga att berätta om vad som skett utanför protokollen. Det finns med all säkerhet många händelser och omständigheter som inte kunnat fångas in men som har varit viktiga för processen. I synnerhet gäller det hur partierna internt och mellan sig har hanterat frågan.

Ett intressant inslag i studien har varit att genomföra observationer av möten och seminarier. Observationerna har framförallt skett genom närvaro på Norrstyrelsens (både styrelsen och arbetsutskottens) möten och seminarier men också på två av Mittstyrelsens sammanträden. Vid dessa tillfällen har forskarrollen varit så tillbakadragen som möjligt för att minimera påverkan på aktörerna.

Norrstyrelsens arbete har kunnat följas på nära håll. Styrelsen har varit mycket tillmötesgående när det gäller närvaro vid dess sammanträden och det gäller också möjligheten att få tillgång till internt arbetsmaterial. Mittstyrelsen har inte arbetat lika intensivt som Norrstyrelsen och har haft färre sammanträden, vilket gör att det funnits färre tillfällen för observation av dess arbete och därmed inte heller samma öppna tillgång till information. Detta ska inte tolkas som att Mittstyrelsen varit motvillig till att släppa in en utomstående betraktare. Snarare har Norrstyrelsen varit ovanligt måna om att processerna ska beforskas och dokumenteras. Sammantaget skapar detta emellertid en skevhet i informa-

tionstillgången som kan påverka resultatredovisningen på så sätt att tyngdpunkten i beskrivningen hamnar på Norrstyrelsen och Region Norrland.

Det finns också risker med att komma alltför nära processen. I forskarrollen ingår att som utomstående betraktare göra en kritisk analys. Samtidigt innebär uppdraget att man måste vinna de inblandade aktörernas förtroende för att få insyn i processen. Detta blir särskilt påtagligt när man försöker få kunskap om sådant som sker i korridorer och bakom stängda dörrar och som varken finns att läsa om i protokoll eller minnesanteckningar, men som kan ha avgörande betydelse. För att aktörerna ska berätta om sådant krävs att de känner förtroende för forskaren. Det är en svår balansgång att å ena sidan bygga upp detta förtroende och å andra sidan hålla distansen till aktörerna.

Ett annat metodologiskt problem handlar om förväntningar på vad forskaren kan göra. Inom uppdragsforskning kan det finnas en risk att uppdragsgivare vill använda forskningen som ett sätt att legitimera sitt arbete. Det har därför varit viktigt att kontinuerligt uppmärksamma aktörerna på forskarens roll som utomstående och kritisk betraktare.

Regionbildningsprocesserna i norra Sverige – en beskrivning

För att förstå regionbildningsprocesserna i norra Sverige är det viktigt att sätta in dem i sitt sammanhang. Den regionala nivåns utformning och ansvarsområden i det svenska politiska systemet har diskuterats under närmare ett halvt sekel och det har kastat sin skugga på de processer som sker idag. Tidigare regionbildningsförsök har till exempel gjorts i alla de fyra nordligaste länen. Av praktiska skäl tar dock den här studien sitt avstamp i Ansvarskommitténs arbete och slutsatser. Många av de intervjuade politikerna menar att de diskussioner som föddes i Ansvarskommitténs kölvatten var helt avgörande för att frågan skulle komma upp på den politiska dagordningen i norra Sverige.

Stor aktivitet i regionfrågan

Ansvarskommittén (SOU 2007:10) identifierade ett antal kriterier som skulle fungera som utgångspunkt för diskussionerna om nya regionbildningar. Det första kriteriet handlade om regionernas befolkningsmässiga storlek som enligt utredarna bör vara mellan en och två miljoner invånare². Varje regionkommun förväntas enligt utredningen ”vara tillräckligt stor och ha tillräckliga utvecklingsresurser för att vara internationellt konkurrenskraftig och kunna bära ett självständigt utvecklingspolitiskt ansvar”³. Kommittén menade vidare att varje region bör ha, eller ha avtal med, något av de befintliga regionsjukhusen samt ett universitet med ”betydande fasta forskningsresurser”. Vidare betonades arbetsmarknadsregionernas betydelse för den regionala utvecklingen och vikten av att dessa hölls samman inom regionkommunernas gränser. Utredningen

² Formuleringen i betänkandet lämnar även en dörr öppen för mindre regioner men kommittén markerade att en region inte bör ha ett invånarantal under 500 000 om inte starka skäl föreligger.

³ Storlekskriteriet motiverades också utifrån argumentet om kunskapsbildning och kunskapspridning inom den framtida hälso- och sjukvården.

kommenterade även värdet av regionala identiteter och menade att de nya geografiska indelningarna, om möjligt, bör ta hänsyn till medborgarnas känsla av anknytning.

Intresset för Ansvarskommitténs förslag var mycket stort runt om i landet, vilket bland annat avspeglade sig det rekordstora antalet remisser som kom in till regeringskansliet⁴. En klar majoritet av remissinstanserna var positivt inställda till en ny regional indelning med direktvalda regionkommuner med egen beskattningsrätt och med ansvar för hälso- och sjukvården samt regional utveckling. Likaså stödde majoriteten av remissinstanserna tanken på att ersätta dagens län och landsting med ett mindre antal län och regionkommuner. Stödet var särskilt starkt från landets kommuner, både beträffande förslaget om att införa regionkommuner och att dessa skulle utgöras av större enheter än dagens län och landsting. Däremot välkomnades inte förslaget om jämnstora regionkommuner och målsättningen om invånarantal lika varmt. Från Mälardalen framkom kritik mot taket på två miljoner invånare och från norra Sverige kritiserade man golvet på en miljon invånare. Kritiska röster menade också att det var olyckligt att låta hälso- och sjukvårdens framtida behov vara styrande vid bildandet av nya regioner och att man istället måste fokusera på de regionala utvecklingsuppgifterna och anpassa regionbildningarna efter dessa. En majoritet av remissinstanserna menade att de nya regionerna måste växa fram underifrån, även om det fanns de som ansåg att staten måste gå före och visa vägen. Flertalet remissinstanser tyckte också att de nya regionkommunerna skulle införas skyndsamt (Ds 2008:17).

På Ansvarskommitténs rekommendation tillsatte regeringen en särskild samordnare⁵, Jan-Åke Björklund, som fick i uppdrag att fungera som samtalspartner och att samordna diskussioner mellan kommuner, landsting och andra berörda aktörer. Björklund presenterade sin rapport i maj 2008, vilken förmedlade en ögonblicksbild över hur Sveriges framtida regionkarta skulle kunna se ut. Det enda län som inte ville bilda regionkommun i detta skede var Stockholms län. I alla andra uttrycktes en vilja att bilda regioner. Några landsting hade redan på egen hand eller tillsammans med andra skickat in ansökningar till regeringen, medan diskussionerna fortfarande pågick i andra landsting. För Västra Götalands och Skånes del handlade det om att få permanent status som regionkommuner. I norra Sverige hade, som tidigare nämnts, två regionbildningar utkristalliserats. Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands landsting hade skickat in ansökningar till regeringen om att få bilda region Norra Sverige och Jämtlands läns landsting stod i begrepp att ansöka om att få bilda region MittSverige tillsammans med kommunerna Sundsvall och Ånge.

Därefter inleddes en period av förhandlingar, både ute i landet och inom alliansregeringen, som var splittrad i frågan. Moderaterna har sedan tidigare motsatt sig en mellannivå i det politiska systemet och var därför kritiska till utredningens slutbetänkande. De tre andra regeringspartierna var däremot positiva. Regeringens ställningstagande meddelades i en debattartikel i Dagens

⁴ Betänkandet sändes ut till 510 remissinstanser. Totalt inkom 543 remissvar, varav drygt 100 kom från organisationer och föreningar som inte listats som remissinstans (Ds 2008:17).

⁵ Ansvarskommittén förordade ursprungligen tre nationella samordnare.

Nyheter i januari 2009, två år efter Ansvarskommitténs slutbetänkande. Förutom att regeringen deklarerade att Västra Götaland och Skåne skulle ges permanent status som regionkommuner, skulle också Gotlands och Hallands ansökningar om att få inrätta egna regionkommuner från 2010 beviljas. Genom att låta dessa två landsting ombildas till regioner underkände regeringen Ansvarskommitténs storlekskriterium. Gotland betraktas av de flesta som ett undantag som kräver en speciallösning på grund av sitt geografiska läge. Godkännandet av Hallands läns landstings ansökan väckte däremot kraftiga reaktioner bland de politiska företrädarna i de fyra nordligaste länen. Vissa tolkade beskedet som att storlekskriteriet därmed var överspelat, vilket skulle tala till region MittSveriges fördel. Andra menade att Gotland och Halland utgjorde undantag och att regeringen sannolikt inte kommer att tillåta fler regionkommuner med så litet befolkningsunderlag.

De två ansökningarna från de fyra nordligaste länen innebär en delning av Västernorrlands län. Eftersom alla indelningsändringar måste utredas av Kammarkollegiet överlämnade regeringen därför, i maj 2009, ansökningarna till detta organ för beredning. Kammarkollegiet beställde i sin tur en konsultrapport i vilken fem alternativ till regionbildning i norra Sverige utreddes⁶. Rapporten skickades i september ut på en rekordkort remiss om tio dagar till berörda kommuner och landsting. När detta skrivs har Kammarkollegiet fått in ett stort antal yttranden och fortsätter sin beredning. Regeringen fattar därefter beslut.

De fyra nordligaste länen – tidigt, men ändå sent ute i regionfrågan

Flera försök att bilda regioner i form av kommunala samverkansorgan har tidigare gjorts i de fyra nordligaste länen. Jämtlands läns landsting var till exempel aktuellt för en försöksverksamhet motsvarande en sådan som inleddes i Västra Götaland i mitten av 1990-talet. Försöket kom emellertid inte till stånd eftersom kommunerna inte kunde enas. Idag är Region Västerbotten, som är ett samverkansorgan mellan länets 15 kommuner, det enda samverkansorgan som inrättats i norra Sverige.

Många av de intervjuade berättar att diskussionerna om regionbildning satte igång på allvar när man i kommunerna och landstingen skulle utforma remissvar till Ansvarskommitténs slutbetänkande. Ur ett långt tidsperspektiv kan man således konstatera att de fyra nordligaste länen var relativt sent ute i regionfrågan, men i ett kortare perspektiv var man tvärtom tidigt ute.

Ansvarskommitténs arbete skapade alltså ringar på vattnet och inom flertalet partier i norra Sverige förekom diskussioner om regionbildning. Bland de politiska företrädarna utkristalliserades ett antal huvudalternativ: de som motsatte sig bildandet av regioner, de som tyckte att det egna länet borde ombildas till region, de som förordade en fyralänslösning och de som ville ha flera regioner i norra Sverige.

Redan i januari 2007 skrev de socialdemokratiska landstingsråden i Västernorrland respektive Jämtlands län, Ewa Söderberg och Robert Uitto, en gemensam debattartikel i vilken de kritiserade Ansvarskommitténs kriterium om

⁶ Allt detta beskrivs i mer ingående detalj senare i kapitlet.

befolkningsantal och föreslog ett regionalalternativ bestående av de båda länen. Några månader senare, under midsommarhelgen 2007, undertecknade ett antal kommun- och landstingspolitiker en artikel med namnet "Regional dröm om norr" i lokalpressen. I denna skisserades ett framtidsscenario där man i samförstånd bildat en gemensam Norrlandsregion. Man dristade sig till och med till att namnge de orter där man i denna framtidsvision hade förlagt regionens olika administrativa funktioner (Norrbottnens-Kuriren 2007-06-21). De åtta politiker-⁷ från Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland som stod bakom uppropet var från tre partier: Socialdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet.

Från en regionbildningsgrupp till två regionbildningar

Veckan efter midsommar 2007 möttes ett antal politiska företrädare från alla skogslänen i Luleå. Vid detta sammanträde fördes diskussioner om regionbildning och hur man skulle kunna gå vidare med frågan. De som ville driva frågan upplevde emellertid att det inte hände så mycket mer konkret efter detta möte och när ingen annan tog initiativ i frågan så lyfte Ewa Söderberg den i egenskap av ordförande för Norrlandstingens regionförbund (intervju 16).

De första, mer formaliserade diskussionerna över länsgränserna initierades på så sätt inom ramen för Norrlandstingens regionförbund som är det samordnade organet för Norra sjukvårdsregionen⁸. Vid förbundsledningens sammanträde i Örnsköldsvik den 3 oktober 2007, där även regeringens samordningsperson Jan-Åke Björklund närvarade, beslutades att ordföranden Ewa Söderberg skulle ges i uppdrag att "inbjuda till samtal" om regionbildning. Direktionen bjöd in företrädare för kommunförbundens och landstingsstyrelsernas presidier samt alla politiska partier med representation i något av de fyra landstingsfullmäktigen. Målsättningen med de planerade samtalen var "att regionbildningsprocessen" skulle vara "i full kraft från årsskiftet 2007/2008" (Norrlandstingens regionförbund, Förbundsledningen, protokoll 2007-10-02 - 03)⁹.

Om bakgrunden till de länsöverskridande samtalen berättas det att initiativtagaren, Ewa Söderberg, "tyckte att det [diskussionerna om regionbildning] gick för sakta" (intervju 16) varför hon initierade diskussionen i Förbundsledningen. När Söderberg bjöd in till dessa var det emellertid inte längre som förespråkare för en tvålänslösning utan som företrädare för en fyralänslösning.

Den 15 november 2007 genomfördes det första mötet i Östersund med totalt ett femtiotal politiker från alla partier och ett antal tjänstemän närvarande. Syftet var att bilda en regionbildningsgrupp som kunde fungera som interimstyrelse i den fortsatta processen (Norrlandstingens regionförbund, Förbunds-

⁷ Kent Ögren (S) Jokkmokk, Ewa-May Karlsson (C) Vindeln, Karl Gustav Abramsson (S) Vilhemina, Britt-Marie Lövgren (FP) Umeå, Olle Edblom (C) Umeå, Elvy Söderström (S) Örnsköldsvik, Dan Olsson (C) Örnsköldsvik Benny Eriksson (S) Timrå.

⁸ Norrlandstingens regionförbund är ett kommunalt samverkansorgan i norra sjukvårdsregionen, det vill säga, mellan de fyra nordligaste landstingen Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland. Syftet är att "tillvarata och utveckla gemensamma intressen inom hälso- och sjukvård, utbildning och forskning och därmed sammanhängande verksamheter" (www.norrlandstingen.se).

⁹ Närvarande med beslutanderätt på detta möte var Ewa Söderberg, Fredd Sandberg, Hans Hedlund, Robert Uitto, Harriet Jorderud, Marianne Larm-Svensson, Levi Bergström, Gunilla Johansson, Olle Edblom, Kent Ögren, Britt Westerlund samt Jens Sundström.

direktionen, protokoll 2007-12-05). Även om det fanns kritiska röster så berättar flertalet intervjupersoner som deltog om en stor uppslutning och entusiasm kring själva regionfrågan. En person beskriver det som en historisk dag:

(...) det fanns en förväntan på vad som skulle hända att det skulle vara lite grand, en historisk dag på något sätt, tror jag. Det var stor uppställning av människor och jag tolkade det som att folk trodde att det var ett väldigt avgörande möte att vara med på (intervju 26).

Lika eniga som majoriteten var om att bilda nya regioner, lika oeniga var man dock om hur den framtida kartan skulle se ut (intervju 13). Dessutom blev det också tydligt att de flesta partier var splittrade i frågan. Två av de intervjuade beskriver situationen på ett talande sätt:

När man samlades till partimöten i de fyra nordliga länen så var det större splittring än när man samlas i varje län tillsammans med de politiska partierna. Det finns en splittring i alla partier i hur man ser på den här frågan. Men någonting förenade ju oss också och det är att vi alla ansluter oss till Ansvarskommitténs grundtanke, att bilda nya, större regioner, ta ansvaret från Länsstyrelserna så att folkvalda får förfoga över de frågorna. Det var en stark gemensam drivkraft för oss alla så vi var ju väldigt frustrerade då eftersom vi ville bilda nya regioner. Och vi ville göra det därför att vi ville visa att vi tror på det Ansvarskommittén säger, staten måste göra andra saker, vi måste ägna oss åt regionala utvecklingsfrågor. Så gemensamt hade vi den bilden samtidigt som vi då var oense om geografin (intervju 9).

Man försökte ju säga att "gränserna är inte viktiga" men vi hamnade ju där i alla fall, för det är viktigt trots allt, för medborgarna (...). Det var väl naivt att försöka tro att vi inte skulle prata gränser (intervju person 5).

Det finns bland aktörerna själva lite olika uppfattningar om när det definitivt stod klart att det skulle bli två regionansökningar, vilket vi har anledning att återkomma till. En person beskriver de inledande diskussionerna som provande och sonderande (intervju 19) men positionerna förefaller ha varit ganska låsta redan vid detta inledande möte, i alla fall i den bemärkelsen att vissa centrala, starka aktörer hade mycket bestämda uppfattningar i frågan. En person berättar att:

(...) redan där i Östersund så upptäckte man väl att vi kommer ju aldrig att bli enade kring ett stornorrland utan det var redan klart där. (...) Vi var överens om en sak, att regionbildning är viktigt och att det är nödvändigt, men vi var inte överens om kartan (intervju 13).

Samma person menar att beslutet att kalla till fortsatta möten var något som man gjorde av praktiska skäl (intervju 13) men att man visste att förutsättningarna för en gemensam regionansökan var mycket små medan andra menar att det efter Östersundsmötet fortfarande fanns en öppning för en fyralänslösning (till exempel intervju 19). Flertalet av de intervjuade beskriver stämningen på sammanträdet som god men oenigheten om kartans utseende förefaller ha

skapat vissa sammanstötningar och en politiker går så långt som att beskriva stämningen som ”obehaglig”:

Det var en obehaglig känsla i rummet. Den sämsta sidan på politiken... man angrep varandra på grund av att det fanns olika uppfattning inom samma parti. Då blev det lite otäck stämning. (...) Det var en laddad stämning som inte kändes så kul att delta i. Det blev nästan så, det kändes som att man brände lite broar, inom partierna och mellan partierna, som har fått leva kvar hela tiden (...) Partierna skulle mer ha tagit ansvar tycker jag, och speciellt ”det stora partiet (intervju 12).

Framförallt verkar tonen ha varit hård mellan landstingsföreträdare och kommunrepresentanter från Västernorrland. En annan respondent berättar:

Men allting hängde ju på Västernorrland, hur de skulle ställa sig. Så därför kändes det som att, på de första mötena, man var väldigt mycket åskådare till vad som hände i Västernorrland. (...) det var ju hårda ord på de här mötena. Alltså ord som man egentligen förväntar sig att man sköter internt på sina partimöten. Ja mellan folk från landstinget och folk från Sundsvall och Ånge kommuner. (...) Men att det var öppen ordväxling mellan representanter från landstinget Västernorrland och från Sundsvall och Ånge kommuner på ett stormöte där det sitter folk från alla län och alla partier. Det tycker jag var ganska... ja det kändes konstigt. Ja och det var en underton som sa att ”nu gör ni som vi säger här från landstinget” (Intervju 6).

Resultatet av det inledande mötet i Östersund var att en regionbildningsgrupp utsågs, som under sin korta levnadstid kom att kallas 36-gruppen på grund av det antal ledamöter den bestod av¹⁰. Dess första möte hölls den 20-21 december 2007 i Umeå. Under mötet behandlade man ett förslag till färdplan i form av en tidsplan för den kommande regionbildningsprocessen från december 2007 till valet 2010. Alla partier, utom Moderaterna och Sjukvårdspartiet (i Norrbotten och Västernorrland), kunde enas kring denna. Partierna uppmanades att till nästa möte diskutera och ta ställning till ett förstahands-, respektive andrahandsalternativ som skulle kunna utgöra ”en acceptabel kompromiss – om en sådant överhuvudtaget finns” (Minnesanteckningar, 36-gruppen, Umeå 2007-12-21–22).

På mötet i Umeå utsågs även ett presidium¹¹ som fick i uppdrag att förbereda regionbildningsgruppens nästa möte som skulle hållas i Sundsvall en dryg månad senare. Alla utom en i presidiet var förespråkare för en fyralänslösning,

¹⁰ Ledamöterna i 36-gruppen var, från Norrbotten: Kent Ögren (S), Karl Petersen (S), Peter Roslund (S), Staffan Eriksson (M), Thomas Olofsson (Fp), Camilla Hansen (C), Annika Eriksson (MP), Birgit Stöckel (KD), Bertil Bartholdson (V), Dan Ankarholm (SJVP), från Västerbotten: Matts Lundgren (S), Erik Bergkvist (S), Erik Sedig (KD), Christer Lundgren (C), Robert Winroth (MP), Edward Riedl (M), Maria Grip (V), Håkan Lindh (FP), från Jämtland: Bernt Söderman (C), Jens Nilsson (S), Robert Uitto (S), Lars-Olof Eliasson (KD), Jananders Mattson (M), Karin Thomasson (MP), Johan Jonsson (V), Finn Cromberger (FP), från Västernorrland: Ewa Söderberg (S), Elvy Söderström (S), Anita Bdioui (S), Per Wahlberg (M), Hans Hedlund (C), Arne Engholm (FP), Susanne Sundqvist (V), Sverker Ågren (KD), Gun Enquist-Öhman (SJVP), Roy Resare (MP).

¹¹ Ewa Söderberg (S, ordf), Kent Ögren (S), Jens Nilsson (S), Hans Hedlund (C) samt Sverker Ågren (Kd).

liksom flertalet av de kontaktpersoner¹² som utsågs av de partier som saknade egen representation i presidiet. Presidiet träffades i Stockholm i början av januari 2008 för att diskutera den fortsatta utvecklingen.

Vad som skulle hända var i detta skede mycket osäkert. I mitten av januari 2008 meddelade Socialdemokraterna i Västerbotten, i en artikel i Västerbottens-Kuriren, att de hade för avsikt att lämna regionbildningsgruppen. Man beskrev "oenigheten mellan norra och södra Norrland" som "betydande" och meddelade att man av den anledningen avsåg att dra sig ur arbetet (Västerbottens-Kuriren 2008-01-18). Detta hot realiserades aldrig men illustrerar likväl hur spänd situationen var.

36-gruppens möte i Sundsvall den 30 januari 2008 kom att bli dess sista. Vid detta tillfälle kom det att stå utom allt tvivel att det skulle bli två regionbildningsansökningar till regeringen och inte en gemensam. Regionbildningsgruppen antog en kompromiss som innebar att Norrbotten, Västerbotten och delar av Västernorrlands län skulle bilda en region och att Jämtlands län tillsammans med Sundsvall och Ånge skulle utgöra en annan region. Man enades också om att båda de framtida regionerna även fortsättningsvis ska tillhöra Norra sjukvårdsregionen och att gränskommuner skulle få möjlighet att fritt välja tillhörighet (Minnesanteckningar 36-gruppen, Sundsvall 2008-01-30).

Moderaterna i samtliga fyra län samt Sjukvårdspartiet i Norrbotten och Västernorrland reserverade sig mot överenskommelsen. Man motiverade reservationen med att beslutet saknade folklig förankring och menade att frågan borde avgöras av medborgarna i ett val (Bilaga till minnesanteckningar, 36-gruppens sammanträde, Sundsvall 2008-01-30).

Företrädarna för en fyralänslösning kände stor besvikelse över att man inte kunnat nå en överenskommelse (intervju 1). Mötet i Sundsvall förefaller ha varit en tämligen stormig tillställning. En av regionkritikerna, det moderata oppositionsrådet i landstinget i Norrbotten, Bo Hultin, kallade efteråt mötet i Sundsvall lite raljant för "det kaosartade splittringsmötet" (<http://bohultin.com/2008/02>). De två grupperingar som representerade den norra respektive den södra regionbildningen möttes inte utan satt i separata rum (intervju 16) och en politiker berättar att det "blev så fysiskt tydligt genom att de [Mittstyrelsen] gick till ett rum och vi [Norrstyrelsen] gick till ett annat och pratade" (intervju 7). Mötet följdes upp med en presskonferens som ytterligare förstärkte intrycket av splittring och konfrontation. En person som närvarade berättar så här om presskonferensen och stämningen:

(...) det var en intern debatt mellan partierna och man höll anföranden och var på varandra. Jag har aldrig sett en så tokig presskonferens. Och det var starka motsättningar, det var väldigt känsligt på många sätt. Så det var spänt. Och då hade många partier positionerat sig. (...) det var väldigt mycket konfrontation tyckte jag (intervju 15).

Dessa tre möten, stormötet i Östersund samt regionbildningsgruppens möten i Umeå och Sundsvall, har varit avgörande för hur den fortsatta processen utvecklades.

¹² Roy Resare (MP), Bertil Barholdsson (V), Håkan Lind (FP), Jacomina Beertema (M) samt Kenneth Backgård (SJVP).

lats. Det sätt på vilket man organiserade och strukturerade diskussionerna och de förhandlingsalternativ som presenterades och diskuterades har satt avtryck på resten av processen. De politiska spänningar som grundlades i detta tidiga skede har sedan bidragit till en misstänksamhet mellan Norrstyrelsen och Mittstyrelsen. Som en av de intervjuade uttrycker det: ”det har skapat djupa sår det här” (intervju 15). En person berättar att några av företrädarna för en fyralänslösning resonerat på följande sätt:

(...) vi skulle inte ta så hård strid med vare sig Sundsvall eller Jämtland utan processen skulle visa att det inte fanns så många alternativ, särskilt att det inte har varit ett realistiskt alternativ någon gång, att dela Västernorrland mellan Timrå och Sundsvall (...). Och det har lett till att vi har hållit en lite låg profil, vi har inte gått ut och fört någon agitatorisk debatt utan har haft den förhoppningen att de måste inse att det här inte går. Men nu står vi där vi står idag och positionerna är inte så väldigt uppmjukade, om man säger så (intervju 16).

Det är nog ingen överdrift att påstå att den gränsdragning som man enades om i den gemensamma överenskommelsen inte applåderas av någon av de inblandade aktörerna. Företrädare från såväl den norra som den södra regionbildningen är tämligen eniga om att gränsen mellan Sundsvall och Timrå är olycklig. En respondent konstaterar uppgivet att ”den lösning som är nu – det kanske är den mest olyckliga av alla (...)” (intervju 2). Förklaringen till kompromissen kan sannolikt stavas pragmatism. Man försökte enas kring den minsta gemensamma nämnaren, vilket var överenskommelsen om två regioner, eftersom hela processen annars skulle ha stagnerat (intervju 13, intervju 15).

Det fanns egentligen två alternativ, antingen så sprack förhandlingarna - det blir ingenting alls, eller så gör vi det som är politiskt möjligt nu (...). Då var vi överens. Alla visste (...) att det inte var en bra gräns men detta var det politiskt möjliga och alternativet hade varit att processen hade säckat ihop (intervju 15).

Olika bilder om när frågan avgjordes

Som tidigare nämnts har de intervjuade lite olika uppfattningar om när det stod klart att det skulle bli två regionbildningsansökningar och inte en gemensam. Initiativet togs av företrädare för en fyralänslösning och deras utgångspunkt och förhoppning var naturligtvis att samtalen skulle leda till en gemensam storregion. Många av dem menar därför att det inte var förrän vid mötet i Sundsvall som det stod helt klart att man inte skulle kunna enas, före det hade man en förhoppning om att det var möjligt (intervju 26). De som motsätter sig en fyralänsregion har emellertid delvis en annan bild och menar, utifrån sin utgångspunkt, att man redan från början var på det klara med att man inte skulle kunna enas om någonting sådant.

Innan det första mötet i Östersund måste det ha stått klart för de inblandade aktörerna i Västernorrland att man hade olika uppfattningar i geografifrågan. Vid ett möte i *Forumet för Regional Utvecklingspolitik* i Landstinget Västernorr-

land den 7 november 2007 diskuterades det kommande mötet i Östersund. På sammanträdet gjordes en genomgång av hur kommunerna och de politiska partierna i Västernorrland förhöll sig i frågan. Tre kommuner – Sundsvall, Ånge och Härnösand – betecknades som att de ännu "ej bestämt" sig. I minnesanteckningarna noterar man också "vikten av att Sundsvall och Östersund skulle finnas representerade i denna arbetsgrupp" [regionbildningsgruppen som man avsåg att bilda vid mötet i Östersund]. Kommunalrådet i Ånge, Sten-Ove Danielsson, föreslog att alla parter skulle lämna besked i regionfrågan senast den 1 februari 2008, vilket också blev forumets beslut (Forum för Regional Utvecklingspolitik, Minnesanteckningar 2007-11-01).

Landstingens beslut i regionfrågan

Landstingen är den politiska instans som formellt äger regionfrågan och det är således dessa som formellt står bakom ansökningarna till regeringen om att få bilda regionkommuner.

I Västerbotten var man först ut med att behandla frågan vilket skedde i landstingsstyrelsen den 18 mars 2008. Frågan förefaller ha varit relativt okontroversiell. De moderata ledamöterna, Edward Riedl och Liv Granbom, reserverade sig dock som förväntat mot beslutet (Västerbottens läns landsting, Landstingsstyrelsen, Protokoll 2008-03-18).

I Västernorrland var situationen mer komplicerad eftersom länet, i och med den politiska överenskommelsen, hade delats mellan de två skisserade regionbildningarna. Ärendet behandlades vid ett fullmäktigesammanträde den 24 april 2008. Majoriteten stödde den ansökan som innebar att landstinget inkluderade hela länet i sin ansökan om att bilda Region Norrland. Den moderata ledamoten Jacomina Beertema yrkade att ansökan i första hand borde avslås och i andra hand återremitteras. Landstingsfullmäktige beslutade med röstsiffrorna 56 mot 18 att godkänna den upprättade ansökan och att sända in den till regeringen. Moderaterna och Sjukvårdspartiet Västernorrland reserverade sig mot beslutet (Landstinget Västernorrland, Landstingsfullmäktige, Protokoll 2008-04-24).

I Norrbottens läns landsting hade man, liksom i Västernorrland, en mer utdragen debatt. När frågan väcktes i landstingsfullmäktige den 9 maj 2008 efter att tidigare ha behandlats av landstingsstyrelsen, begärde minoriteten bestående av Moderaterna, Folkpartiet och Sjukvårdspartiet Norrbotten en återremiss. Man var kritiska till ansökan och menade att frågan utretts bristfälligt och begärde därför en konsekvensanalys av vad en regionbildning skulle innebära för Norrbottens län. Någon sådan gjordes emellertid aldrig och när frågan återigen behandlades vid ett extrainkallat möte med landstingsfullmäktige den 27 maj 2008 bifölls förslaget om att sända in ansökan till regeringen. Röstsiffrorna var 45 för och 24 emot. I likhet med i de övriga länen reserverade sig Moderaterna och Norrbottens sjukvårdsparti, men i Norrbotten ingick även Folkpartiet bland reservanterna (Norrbottnens läns landsting, Landstingsfullmäktige, Protokoll 2008-05-27).

I Jämtland fattades beslut i landstingsfullmäktige 23-24 juni 2008. Landstingsstyrelsens förslag var att ansöka om en regionbildning tillsammans med

kommunerna Sundsvall och Ånge. Utöver detta föreslog Miljöpartiet att landstinget borde ansöka om att få bilda en egen regionkommun medan Vänsterpartiet menade att landstinget inte borde ansöka om att bilda Region MittSverige med den gränsdragning som föreslagits. Till protokollet lade Vänsterpartiet en skrivning om att man i första hand ville se en region med Jämtland och ett sammanhållet Västernorrland men eftersom detta inte längre var aktuellt förordade man istället medlemskap i Region Norrland. Med röstsiffrorna 34 mot 13 beslöt dock fullmäktige att ansöka om en regionbildning tillsammans med kommunerna Sundsvall och Ånge. Centerpartisten Marianne Larm-Svensson lade ned sin röst med hänvisning till att beslutsunderlaget var alltför dåligt. Miljöpartiet reserverade sig till förmån för det egna förslaget och Moderaterna reserverade sig med samma hänvisning som i de övriga länen, det vill säga att beslutet saknade folklig förankring och att det därför krävdes ett mellanliggande val. Man instämde också i uppfattningen att beslutsunderlaget var bristfälligt (Jämtlands läns landsting, landstingsfullmäktige, Protokoll 2008-06-23–24).

Bildandet av de ideella föreningarna Norrstyrelsen och Mittstyrelsen

De politiska partierna i norra Sverige bildade två ideella föreningar med uppgift att förbereda bildandet av regioner. Förebilden för detta var den process som föregått tillkomsten av Region Västra Götaland.

Norrstyrelsens medlemmar är Norrbottens läns landsting, Landstinget Västernorrland, Västerbottens läns landsting, Kommunförbundet Norrbotten, Kommunförbundet Västernorrland och Regionförbundet Västerbottens län. Det första årsmötet hölls den 26 juni 2008. De politiska partierna nominerade sina företrädare till styrelsen som sedan formellt utsågs av respektive landstingsfullmäktige. Styrelsen omfattar totalt 26 ledamöter och har lika många ersättare. Det största partiet Socialdemokraterna har sex ledamöter, Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har tre ledamöter vardera medan Sjukvårdspartiet har två ledamöter (se www.norrstyrelsen.se).

När man skulle bilda Norrstyrelsen hade man en diskussion om styrelsens storlek. Några menade att den måste vara stor för att säkra länens och partiernas representation medan andra pekade på riskerna med detta och menade att den operativa verksamheten och därmed makten, riskerade att koncentreras till arbetsutskottet (intervju 19, intervju 21, intervju 22). I slutändan valde man dock att ha en styrelse med ett stort antal förtroendevalda. Arbetsutskottet består av tio ledamöter¹³. Socialdemokraterna har tre, och resterande partier har ett mandat vardera. I Norrstyrelsens presidium sitter tre ledamöter, det socialdemokratiska landstingsrådet Kent Ögren från Norrbotten, det centerpartistiska oppositionsrådet Hans Hedlund från Västernorrland och det socialdemokratiska

¹³ Kent Ögren (S) Norrbotten, Hans Hedlund (C) Västernorrland, Elvy Söderström (S) Västernorrland, Yvonne Stålnacke (S) Norrbotten, Edward Riedl (M) Västerbotten, Håkan Lindh (FP) Västerbotten, Maria Grip (V) Västerbotten, Sverker Ågren (KD) Västernorrland, Annika Eriksson (MP) Norrbotten, Dan Ankarholm (SJVP) Norrbotten.

kommunalrådet Elvy Söderström från Örnsköldsvik. Som Norrstyrelsens projektledare anställdes Jan-Åke Björklund.

För att förbereda bildandet av den ideella föreningen Mittstyrelsen utsågs en grupp om tre personer: Östersund kommunalråd Jens Nilsson (S), Sundsvalls kommunalråd Anita Bdioui (S) och Krokoms kommunalråd Maria Söderberg (C) (intervju 13). Arbetet resulterade så småningom i den ideella föreningen Mittstyrelsen som bildades den 11 november 2008 och som arbetar på ett likartat sätt som sin granne i norr. Medlemmarna utgörs av Jämtlands läns landsting, kommunerna i Jämtlands län, kommunerna Sundsvall och Ånge i Västernorrlands län samt Nordanstigs kommun i Gävleborgs län. Styrelsen har totalt 16 ledamöter och lika många ersättare och dessa har, liksom i Norrstyrelsen, utsetts av de politiska partierna. Hälften av dem kommer från partidistriktet i Jämtlands län och hälften från Västernorrlands län. Arbetsutskottet består av fem personer, tre socialdemokrater och två centerpartister¹⁴. Presidiet består av tre personer, det socialdemokratiska landstingsrådet i Jämtlands län, Robert Uitto, Centerpartiets gruppleddare i Sundsvalls kommun, Reinhold Hellgren samt den socialdemokratiska kommunpolitikern Gunilla Hedin från Härjedalens kommun (se www.jll.se). Mittstyrelsen anställde Thomas Palmgren som projektledare.

Både Norrstyrelsen och Mittstyrelsen har anammat det upplägg som Jan-Åke Björklund förslagit, som innebär att mycket av det praktiska förberedelsearbetet sker i mindre arbetsgrupper. Deras arbete har delats in i tre faser: 1) kartläggning och kunskapsuppbyggnad, 2) formulerandet av mål och vision med den nya regionen samt 3) utarbetande av verksamhetsinriktning för respektive område. Norrstyrelsen har tillsatt femton arbetsgrupper: folkhälsa, forskning och högre utbildning, hälso- och sjukvård för barn, hälso- och sjukvård för unga, hälso- och sjukvård för vuxna, hälso- och sjukvård för äldre, högspecialiserad vård, infrastruktur, internationellt samarbete, kultur, miljö och energi, näringsliv och innovationer, regional utveckling, trafik och turism. Frågor om ekonomi, framtida förtroendemannaorganisation och styrning samt inomregional balans har inte överlämnats till någon arbetsgrupp utan ligger hos arbetsutskottet som kontinuerligt arbetar med dessa frågor. Varje arbetsgrupp består av tio politiker, tre socialdemokrater och en ledamot från vardera av de övriga partierna, samt en tjänsteman som är sekreterare (www.norrstyrelsen.se).

Mittstyrelsen har av naturliga skäl inte behövt utföra ett lika omfattande kartläggningsarbete av de befintliga verksamheterna men har inrättat fem arbetsgrupper: hälso- och sjukvård, kultur, infrastruktur (regiontrafik), besöksnäring (turism) samt ekonomi och organisation. Grupperna för de fyra förstnämnda består av fyra politiker samt en eller två tjänstemän, medan ekonomi- och organisationsfrågorna hanteras av arbetsutskottet (Mittstyrelsen Arbetsutskottet, Mötesanteckningar 2009-02-19).

¹⁴ Robert Uitto, (S) Jämtlands län, Reinhold Hellgren (C) Västernorrland, Gunilla Hedin (S) Jämtlands län, Sten-Ove Danielsson (S) Västernorrland och Marianne Larm-Svensson (C) Jämtlands län (till och 21 april 2009, därefter Bernt Söderman (C), Jämtlands län från och med 1 oktober 2009). Marianne Larm-Svensson avgick från Mittstyrelsen i kritik mot ordförande Robert Uittos ledarskap i regionfrågan.

Regeringens besked – besvikelse blandat med lättnad i norra Sverige

Den 28 januari 2009 lämnade regeringen besked om sin inställning i regionfrågan i en debattartikel i Dagens Nyheter. Detta var en kompromiss mellan Moderaterna å ena sidan och de övriga regeringspartierna, å den andra, som ju hade haft olika uppfattningar i frågan. Den första punkten man kunde enas kring var att det fortsättningsvis ska finnas tre nivåer i det politiska systemet, var och en med beskattningsrätt – staten, regionkommuner och primärkommuner. I artikeln angav man att regionkommunerna, förutom de uppgifter som landsingen redan hanterar, även ska ha det regionala utvecklingsansvaret och eventuellt också svara för kulturfrågor. Detta motsvarar de kompetenser som Västra Götaland och Skåne tidigare tilldelats. Regeringens gav också besked om att de två nämnda regionkommunerna skulle ges permanent regionstatus. Dessutom skulle även ansökningarna från Halland och Gotland beviljas (Dagens Nyheter 2009-01-28). Beträffande de två ansökningarna från de fyra nordligaste landsingen sade regeringspartierna följande:

För det tredje har vi enats om hanteringen av den ansökan som inkommit från Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland samt kommunerna Sundsvall och Ånge. Vår överenskommelse innebär att denna ansökan kommer att överlämnas till Kammarkollegiet. (...) När Kammarkollegiet sedan är klar med sin beredning tar regeringen ställning till eventuella nya regionbildningar (Dagens Nyheter 2009-01-28).

Formuleringen kan tolkas som att beslutet om att hänskjuta frågan till Kammarkollegiet var en politisk kompromiss men Kammarkollegiet måste enligt lag alltid utreda förändringar av länsgränser. I texten talas det också om *en* ansökan trots att det i själva verket är fråga om *två* ansökningar. Denna skrivning är intressant men dess betydelse ska kanske inte överdrivas.

I en artikel i Västerbottens-Kuriren utvecklade näringsministern och tillika vice statsministern Maud Olofsson sin syn på ansökningarna från norra Sverige:

Min erfarenhet är att Norrland behöver vara tillräckligt starkt för att vi ska kunna hävda oss mot andra regioner, både befolkningsmässigt och för att ha ett tillräckligt stort skatteunderlag. Då behöver vi samla hela Norrland i en region. (...) Arbetet måste fortsätta med samma kraft, men med en annan tidsplan. Nu måste man ha fokus på att formera sig med Jämtland och Västernorrland. Ansvaret ligger här, inte hos regeringen, att presentera ett förslag som håller hela vägen. (...) Norrstyrelsen ska nu lägga all sin kraft på att samla Norrland till en region (Västerbottens-Kuriren 2009-02-17).

Olofssons inlägg får nog sägas vara ett underkännande av de två ansökningarna och den geografiska gränsdragning som dessa innebär. Regeringens höll också en presskonferens (www.regeringen.se) samma dag som artikeln publicerades i Dagens Nyheter och även vid denna framkom det mellan raderna att man hade velat se en gemensam ansökan från de nordligaste länen.

Regeringens besked avslutade månader av oviss väntan för de politiska företrädarna i norra Sverige. Medan besvikelsen var stor bland dem som befarade att beskedet skulle omkullkasta planerna på regionbildning från och med 2010, var

lättningen påtaglig både bland regionmotståndarna och bland dem som motsätter sig den aktuella tvåregionslösningen.

En förändrad spelplan – rockader i Norrbotten

Även om det finns olika uppfattningar inom alla politiska partier så var det ursprungligen tre partier i Norrbotten som var uttalat negativa till att bilda större regionkommuner, Folkpartiet, Moderaterna samt Sjukvårdspartiet Norrbotten. Regeringens besked förändrade emellertid spelplanen eftersom Centerpartiet, Folkpartiet och Vänsterpartiet kom att ändra sina tidigare ståndpunkter.

Centerpartiet deklarerade vid en presskonferens i början av mars 2009 att man inte längre stod bakom den ansökan som landstingen i Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland sände till regeringen. Distriktsordföranden Stefan Tornberg meddelade i lokalpressen att Centerpartiet numera betraktade Norrbotten "som den lägsta möjliga regionala nivån" (Norrbottens-Kuriren 2009-03-10). I lokalmedia kallades Centerpartiets besked för en "kovändning" och en förespråkare för Region Norrland kallade agerandet bland annat för ett "svek och en politisk skandal" (Piteå-Tidningen 2009-03-13).

Den officiella förklaringen till omsvängningen var att Centerpartiet i Norrbotten tolkat regeringens besked som att man öppnat upp för asymmetri och att Norrbotten därmed skulle kunna ansöka om att bilda region. En annan orsak är att partiet, som så många andra i Norrbotten, är delat i fråga om vilken region som är mest fördelaktig för länet. Ytterligare en omständighet som skulle kunna förklara Centerpartiets ändrade position är att den sannolikt skulle komma att förbättra samarbetet med de andra borgerliga partierna i landstinget (intervju 3).

En av intervjupersonerna menade att ställningstagandet måste ses i ljuset av den negativa folkliga opinionen och farhågan för att regionbildningen ska bli en valfråga:

Eftersom debatten där [i Norrbotten] är (...) intensiv, även ifrån medborgarnas sida som ifrågasätter det här, så har partierna där blivit lite "byxis" och är lite rädda för att gå in i en debatt om att bilda storregion. Man tror inte att man vinner någonting, bland väljarna, på att föra en diskussion om en storregion. (...) Man vill hålla den här frågan vid liv i valrörelsen genom att inte ta ställning, man vill inte ge frispel till Sjukvårdspartiet, Moderaterna eller Folkpartiet att vinna politiska poäng hos medborgarna (intervju 12).

Partikollegorna söder om länsgränsen, i Västerbotten, kritiserade också norrbottningarna i lokalpressen och menade att agerandet var valstrategiskt (Västerbottens-Kuriren 2009-03-11).

Sjukvårdspartiet i Norrbotten har tillhört regionfrågans starkaste kritiker (se till exempel Piteå-Tidningen 2009-03-24). Man är inte principiella motståndare till regionbildning men förordar en region bestående av Norrbottens län och eventuellt delar av norra Västerbottens län. Förutom argumentet om befolkningsmässig och geografisk storlek hänvisar man också till demokrati och identitet som centrala orsaker till att man motsätter sig en storregion (intervju 20). Sjukvårdspartiet är det parti som rent partistrategiskt kanske har mest att

förlora på en större region. Av landstingsfullmäktiges 71 mandat har Norrbottens Sjukvårdsparti 13 platser, vilket gör partiet till det näst största efter Socialdemokraterna, som har 31 ledamöter (www.nll.se). I Västernorrland har Sjukvårdspartiet sex av landstingsfullmäktiges 77 mandat (www.lvn.se) men i Västerbotten saknar man representation. I den planerade Region Norrland skulle Sjukvårdspartiet sannolikt bli förlorare i termer av antal mandat eftersom man är starka i Norrbotten men inte Västerbotten och Västernorrland.

Vänsterpartiet i Norrbotten har haft en något oklar position i regionfrågan. Partiet har deltagit i Norrstyrelsens arbete och dess landstingsgrupp stod också bakom den ansökan som landstinget i Norrbotten utformade tillsammans med landstingen i Västerbotten och Västernorrland (Piteå-Tidningen 2009-03-18). Efter regeringens besked meddelade Vänsterpartiets distriktsordförande Börje Lööv att Vänsterpartiet beslutat "att lägga alla förberedelser för en storregion på is". Deras besked var att de inte "enats om regionen ska utgöras av hela Norrland, övre Norrland eller bara Norrbotten" och att man inte stödde Socialdemokraternas och Miljöpartiets fortsatta arbete för en storregion (Piteå-Tidningen 2009-03-18). Vänsterpartiets oklara position kan möjligen förklaras av att landstingsgruppen och distriktsledningen har olika uppfattningar i frågan.

Folkpartiet i Norrbotten valde ursprungligen en annan väg än partiet centralt genom att förespråka en nedläggning av landstingen och ett förstatligande av sjukvården. Som en konsekvens av detta ställde man sig även negativ till bildandet av regionkommuner eftersom man helst inte ville se någon tredje beskattningsnivå (intervju 10). När regeringen lämnade sitt besked valde partiet dock en annan linje. I en debattartikel i lokalpressen meddelade oppositionslandstingsrådet Jens Sundström att man ville "ta ett omtag i regionfrågan" för att på så sätt ha "tydliga alternativ klara inför valet" och därmed "ge Norrbotten en chans att leva kvar som självständigt län och region". Syftet med artikeln var att "inventera" intresset för att bilda en region Norrbotten bland de öriga partierna i länet (Norrbottnens-Kuriren, 2009-03-21).

Regionfrågan i norr till Kammarkollegiet

Enligt lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting får indelningsändringar "ske om ändringen kan antas medföra bestående fördelar för ett landsting eller en del av ett landsting eller andra fördelar från allmän synpunkt". Eftersom den politiska överenskommelsen i norra Sverige innebär en delning av Västernorrlands läns landsting måste de två ansökningarna utredas av Kammarkollegiet. Den 29 januari 2009 gav regeringen Kammarkollegiet detta uppdrag (Kammarkollegiet, Begäran om yttrande, 2009-03-03) och den 19 februari 2009 lämnades de två landstingens ansökningar till Kammarkollegiet för behandling (Mittstyrelsen, Protokoll 2009-04-20).

Den 3 mars 2009 begärde Kammarkollegiet ett yttrande från landstingen i Jämtland och Västernorrland. I skrivelsen angav man att:

Den geografiska avgränsningen är avgörande för bedömningen av om en indelningsändring kan antas medföra bestående fördelar på det sätt som anges i indelningslagen. (...) Det framgår av det överlämnade materialet att några av de kommuner som skulle komma att gränsa till annan region kan vara tveksamma till föreslagen gränsdragning. (...) Sammantaget innebär detta att den geografiska avgränsningen i ansökningarna inte är entydig. (Kammarkollegiet, Begäran om yttrande, 2009-03-03).

Syftet med begäran om yttrande var således att få klarhet om vilken eller vilka områden som kollegiet skulle utreda. I begäran underströks vidare att landstingen skulle höra kommunernas uppfattning i frågan. Besked skulle lämnas senast den 24 april 2009.

Jämtlands läns landsting valde att göra ”en bred tolkning” av vilka kommuner som berörs av frågan och sände därför en förfrågan till totalt 24 kommuner¹⁵ (JLL, Begäran om yttrande 2009-03-19). Av dessa fick man svar från 19 kommuner¹⁶ (JLL, Yttrande till Kammarkollegiet, 2009-04-22). Man bad kommunerna att ta ställning till två alternativ: 1) Region MittSverige bestående av Jämtlands län och Sundsvalls och Ånge kommuner och 2) Ansvarskommitténs nioregionsalternativ, det vill säga Jämtlands län och Västernorrlands län exklusive Örnsköldsviks kommun, samt Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner i Gävleborgs län¹⁷. I båda alternativen öppnade man även för möjligheten att låta angränsande kommuner söka inträde (JLL, Begäran om yttrande 2009-03-19).

Västernorrlands läns landsting valde att ”skriftligen informera” samtliga kommuner i Västernorrland och Jämtland, landstingen i Västerbotten och Gävleborg samt ett antal enskilda kommuner¹⁸. Kommunerna Sundsvall, Ånge och Timrå ombads dock att lämna skriftliga svar. Landstinget skisserade tre alternativ som dessa hade att ta ställning till: 1) hela Västernorrlands län ingår i Region Norrland, 2) Västernorrlands län utom Sundsvalls och Ånge kommuner ingår i Region Norrland, 3) Västernorrlands län utom Sundsvall, Ånge och Timrå kommuner ingår i Region Norrland (LVN, Yttrande till Kammarkollegiet, 2009-04-21).

Kommunernas svar till landstingen

En genomgång av kommunernas svar visar att de kommuner som anslutit sig till Region Norrland stod fast vid sina beslut. Örnsköldsvik skrev till exempel i sitt svar till Jämtlands läns landsting, att de helst vill tillhöra en region bestående av alla fyra län men om man ”tvingas ta ställning för en lösning med två regioner i Norrland kommer Örnsköldsviks kommun att begära tillhörighet till den norra regionen” (Yttrande till JLL, 2009-03-25; Kommunstyrelsen, Protokoll 2009-03-30). Örnsköldsviks position får nog anses vara helt okontroversiell. Av dem

¹⁵ Östersund, Åre, Härjedalen, Bräcke, Krokom, Strömsund, Berg, Ragunda, Sundsvall, Ånge, Örnsköldsvik, Kramfors, Sollefteå, Härnösand, Timrå, Nordanstig, Hudiksvall, Ovanåker, Söderhamn, Bollnäs, Ljusdal, Orsa, Älvdalen och Dorotea.

¹⁶ Sollefteå, Bollnäs, Söderhamn, Orsa och Älvdalen svarade inte.

¹⁷ De tre kommunerna Hudiksvall, Ovanåker och Ljusdal hänvisade, i sina svar till Jämtlands läns landsting, till de pågående diskussionerna i Gävleborgs län. (JLL, Yttrande till Kammarkollegiet, 2009-04-22).

¹⁸ Dorotea, Nordanstig, Hudiksvall, Ljusdal, Söderhamn, Bollnäs, Orsa och Älvdalen.

som intervjuats har en klar majoritet uttryckt förståelse för kommunens ställningstagande. Även de som menar att hela Västernorrland borde hållas samman accepterar att Örnsköldsviks kommun vill gå norrut.

Gränsen mellan Timrå och Sundsvall har däremot väckt kraftiga reaktioner och Merlobäcken har fått tjäna som symbol för gränsdragningen, som delar Sundsvalls arbetsmarknadsområde. Kommunledningen i Timrå med det socialdemokratiska kommunalrådet Eva Lindstrand hade tidigt en tydlig uppfattning i frågan och det var att man helst ville se en sammanhållen storregion (intervju 5). Den 24 september 2007 fattade kommunfullmäktige (Protokoll 2007-09-24) i Timrå ett enhälligt beslut om att man helst ville ingå i en regionbildning bestående av de fyra nordligaste länen. Detta motiverades med det storlekskriterium som Ansvarskommittén angivit. Timrås linje har hela tiden varit att framhålla vikten av detta kriterium och att det krävs en "kritisk massa" i termer av befolkningsstorlek. Konsekvensen av detta blev att Timrå valde att ingå i förberedelsearbetet i Norrstyrelsen. Efter regeringens besked om att tillerkänna Gotland och Halland status som regionkommuner motionerade centerpartisten Lars-Erik Nordin i kommunfullmäktige om att det tidigare beslutet borde upphävas och att Timrå istället borde söka medlemskap i Mittstyrelsen. Han menade att storlekskriteriet mist sin betydelse i och med regeringens godkännande av Gotlands och Hallands ansökningar och att man inte lyckats ena de fyra nordligaste länen i en gemensam regionbildning. Motionen avslogs dock av fullmäktige (Protokoll 2009-04-27).

Vikten av att respektera Ansvarskommitténs storlekskriterium underströks även i Timrå kommuns svar till landstingen i Jämtland och Västernorrland. Timrå menade att de "inte utesluter någon regionbildning under förutsättning att Ansvarskommitténs kriterier i rimligaste utsträckning uppfylls. Remissyttrandet pekar på att de fyra nordligaste länen bedöms motsvara kommitténs kravbild men utesluter inte andra regionbildningar, under förutsättning att kravet beträffande befolkningsunderlag kan uppfyllas". Vidare framhöll Timrå att man såg "stora fördelar med att hålla ihop länet och den nuvarande samt framtida arbetsmarknadsregionen" (Yttrande till JLL/LVN 2009-03-30; Kommunstyrelsen, Protokoll 2009-04-07, Kommunfullmäktige Protokoll 2009-04-27.)

Grannkommunen Härnösand hänvisade till kommunfullmäktiges tidigare beslut i frågan (25 februari 2008) i sitt svar till landstinget i Västernorrland. I detta beslut uttrycktes det att "de fyra nordligaste länen har den kritiska massan och storleken som behövs (...) även i framtiden, genom bildandet av en gemensam regionkommun i norra Sverige". I beslutet noterade Socialdemokraterna att man tillstyrkte motionen eftersom man inte vill dela länet. I övrigt meddelade Härnösands kommun i sitt svar till landstingen att man ville avvakta med ytterligare besked till dess att regeringen eller Kammarkollegiet vill höra kommunens synpunkter direkt (Yttrande till JLL, 2009-04-01; Kommunfullmäktige, Protokoll 2008-02-25).

De kommuner i Jämtlands- och Västernorrlands län, som sedan tidigare anslutit sig till Region MittSverige kvarstod vid detta ställningstagande och de flesta betonade också att de välkomnar att angränsande kommuner ansluter sig

till Region MittSverige. Exempelvis uttryckte Strömsunds kommun i sitt svar en önskan om att Jämtland och Västernorrlands län (med undantag av Örnsköldsviks kommun) borde bilda en gemensam region (Strömsunds kommun, Yttrande till JLL, 2009-03-30; Kommunstyrelsen, Protokoll 2009-03-24). Krokoms kommun menade att Region MittSverige borde utvidgas till att omfatta fler kommuner för att därmed stärka funktionella arbetsmarknadsregioner. Många av kommunerna i den planerade region MittSverige påpekade också i sina yttranden att man inte ville tillhöra en storregion bestående av de fyra nordligaste länen.

Sundsvalls och Ånge kommuner meddelade Landstinget i Västernorrland att man föredrog alternativ tre där även Timrå kommun ingår i Region MittSverige. Dessutom framfördes ytterligare ett alternativ i form av en önskan om att också Härnösand borde ta steget in i Region MittSverige. I svaret till Jämtlands läns landsting meddelade både Sundsvall och Ånge att man helst föredrar Ansvarskommitténs nioregionsalternativ av de två alternativ som identifierats av landstinget. Man framhöll också vikten av att hålla samman de kommuner som utgör Sundsvallsregionen och man markerade ett tydligt motstånd mot en fyralänslösning (Sundsvalls kommun – Yttrande till JLL/LVN 2009-03-25; Ånge kommun – Yttrande till JLL/LVN 2009-04-07, Ånge kommun – Kommunstyrelsen Protokoll 2009-04-07). Ånge kommun påpekade i sitt svar till landstinget i Västernorrland att man borde ha tillfrågat fler kommuner än Sundsvall, Ånge och Timrå, helst till alla kommuner i hela Sundsvallsregionen men åtminstone till Härnösands kommun (Yttrande till JLL/LVN, 2009-04-07).

På ett extra sammanträde med landstingsstyrelsen antog Landstinget Västernorrland ett yttrande som bekräftade majoritetens önskan om att tillhöra Region Norrland. Moderaterna yrkade att Västernorrland borde ingå i Region MittSverige, vilket också stöddes av två socialdemokrater men fick inte majoritet i landstingsstyrelsen. Huvuddragen i landstingets yttrande som fastställdes i landstingsstyrelsen (Protokoll 2009-04-21) sammanfattas nedan:

(..) hela Västernorrlands län bör ingå i Region Norrland då det (...) framstår som förmånligast för medborgarna. Det gäller för både regional samling för tillväxtens utveckling i regionen samt för hälso- och sjukvårdens utveckling. (...) Alternativ 2 – att Västernorrland utom Sundsvall och Ånge kommuner skulle ingå i Region Norrland – skapar den minst ändamålsenliga gränsdragningen (LVN, Yttrande till Kammarkollegiet, 2009-04-21).

Efter att landstinget i Västernorrland hade skickat in sitt svar till Kammarkollegiet utformade kommunalrådet i Ånge, Sten-Ove Danielsson och oppositionsrådet Magdalena Flemström ett kompletterande yttrande direkt till Kammarkollegiet (Komplettering till Kammarkollegiet, 2009-04-29). I brevet uttryckte man oro för att landstinget i Västernorrland inte respekterade överenskommelsen om att bilda två regioner i norra Sverige med hänvisning till att landstinget sökt för *hela* Västernorrlands län. Detta illustrerar det spända och känsliga läge som förefaller ha präglat regionfrågan i landstinget i Västernorrland.

Jämtlands läns landstings svar till Kammarkollegiet antogs vid ett extra sammanträde i landstingsstyrelsen den 21 april 2009. Allianspartierna försökte,

under ledning av centerpartisten Marianne Larm Svensson, få gehör för ett alternativt svar men Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet enades kring det upprättade förslaget. I sitt yttrande till Kammarkollegiet som antogs av landstingsstyrelsen (Protokoll 2009-04-21), återgav landstinget kommunernas svar och hänvisade till Ansvarskommitténs kriterier som motiv för att bilda Region MittSverige:

Den ansökan som Jämtlands läns landsting lämnade in till regeringen i juni 2008 om att tillsammans med kommunerna Sundsvall och Ånge få bilda regionkommun står fast. I ansökan anges en positiv inställning till att regionen kan utökas med angränsande kommuner. Den inställningen står också fast. (...) Den viktigaste geografiska avgränsningen som Kammarkollegiet behöver ta ställning till är om de fyra nordligaste länen ska utgöra en eller två regionkommuner". (...) Jämtlands läns landsting anser att (...) två regionkommuner ska bildas i de fyra nordliga landstingen. Den ansökan som lämnats in om att få bilda en region Mittsverige är tillräckligt stark för att kunna genomföras. Sannolikt skulle regionen stärkas ytterligare om fler kommuner i Ångermanland, Medelpad och några kommuner i Hälsingland kunde ingå (JLL, Yttrande till Kammarkollegiet, 2009-04-22).

Kammarkollegiets utredning av regioner i norra Sverige

Den 15 september 2009 presenterades den konsultrapport som Sweco Euro-futures (2009) utfört på Kammarkollegiets uppdrag. I rapporten utreddes fem olika alternativ för regionkommuner:

- Norrland 1: Norrbottens läns landsting, Västerbottens läns landsting, landstinget Västernorrland samt Jämtlands läns landsting.
- Norrland 2: Norrbottens läns landsting, Västerbottens läns landsting samt landstinget Västernorrland.
- Norrland 3: Norrbottens läns landsting, Västerbottens läns landsting, samt landstinget Västernorrland med undantag av Sundsvall och Ånge kommuner.
- Norrland 4: Norrbottens läns landsting, Västerbottens läns landsting samt landstinget Västernorrland med undantag av Sundsvall, Ånge och Timrå kommuner.
- Mittsverige: Jämtlands läns landsting samt Sundsvall och Ånge kommuner.

Rapportförfattarna gjorde en sammanvägning av indelningslagens och Ansvarskommitténs kriterier¹⁹ för att utvärdera de olika alternativens styrkor och svagheter. Sammantaget menade rapportförfattarna att alternativet "Norrland 1" bäst möter Ansvarskommitténs kriterier och att "Norrland 2" är det näst bästa. När det gäller demokratikriteriet konstaterade dock författarna att de demo-

¹⁹ Befolkningsunderlag, demokrati, regional utveckling och funktionalitet, verksamhet och ekonomi.

kratiska utmaningarna är störst med "Norrland 1" och att det saknas en tydlig, gemensam identitet. Rapportens slutsats på den punkten är dock att alla alternativ måste betraktas som "administrativa regioner snarare än regioner byggda på en gemensam identitet" (Regionkommuner i norra Sverige, 2009).

Efter att Kammarkollegiet offentliggjort konsultrapporten följde en rekordkort remissomgång i vilken totalt 83 remissinstanser ombads lämna yttrande, bl.a. berörda kommuner, landsting, länsstyrelser och Region Västerbotten (Norrbottnens-Kuriren, 2009-10-03).

De yttranden som inkommit till Kammarkollegiet har egentligen inte förändrat situationen på något nämnvärt sätt. De kommuner som anslutit sig till Norrstyrelsens respektive Mittstyrelsens arbete vidhåller i de flesta fall sina tidigare ställningstaganden. Några yttranden är emellertid intressanta. Det som kanske väckte störst uppmärksamhet var Härnösands agerande. I sina tidigare svar till Landstinget Västernorrland och Jämtlands läns landsting har Härnösand hänvisat till ett kommunfullmäktigebeslut från den 25 februari 2008 som var ett svar på en motion av centerpartisten Jonny Lundin. Inför yttrandet till Kammarkollegiet fattade emellertid kommunfullmäktige ett nytt beslut, som väckte viss förvirring. Kommunstyrelsens förslag till fullmäktige innehöll en att-sats om att Härnösands kommun skulle rekommendera "Kammarkollegiet att föreslå Regeringen att huvudalternativet för bildande av regionkommuner ska vara Norrland 1, dvs. samtliga de fyra nordligaste landstingen". Det moderata kommunalrådet Anders Gäfvert yrkade avslag på denna att-sats (Kommunfullmäktige, Protokoll 2009-09-28) och Socialdemokraterna beslutade sig i sista sekund för att stödja det moderata förslaget. I att-satserna i det förslag som kommunfullmäktige slutligen antog förordas att hela Västernorrlands län bör hålla samman, att fyralänslösningen bör utredas ytterligare ur demokratisk synpunkt, att förorda en utredning av ett regionalalternativ bestående av Västernorrlands och Jämtlands län samt att förorda en utredning av ett regionalalternativ bestående av enbart Västernorrlands län. Hur Socialdemokraternas agerande ska tolkas är dock inte helt givet. Deras företrädare har i media påpekat att det inte betyder att man nu förordar en "annan lösning" utan att man vill "utreda frågan ytterligare ur demokratisynpunkt" (Dagbladet, 2009-09-30). Lokalpressen gör emellertid tolkningen att partiet gjort en omsvängning och att Härnösand i och med detta har öppnat en dörr söderut mot Region MittSverige (se till exempel Allehanda 2009-09-30, Dagbladet 2009-09-30). Om så är fallet sätter detta naturligtvis förnyad press på Timrå kommun. I det sammanhanget kan också nämnas att Timrås kommunalråd Eva Lindstrand kort därefter fick ta emot närmare 600 namnunderskrifter från Timråbor som kräver en folkomröstning i regionfrågan (Dagbladet, 2009-10-07).

I Norrbotten finns också ett antal kritiska kommuner som nu givits röst i och med remissförfarandet till Kammarkollegiet. En av dem är det moderatledda Boden. En annan är Haparanda, som i sitt yttrande menar att de alternativ som Kammarkollegiet utrett saknar stöd både politiskt och bland norrbottningarna och man förespråkar i stället att Norrbotten bildar en egen region (Yttrande till Kammarkollegiet, 2009-10-02). Kiruna kommun levererar i sitt yttrande svidande kritik mot Kammarkollegiet för den korta remisstiden och menar att

den gör det omöjligt att avge något svar (Yttrande till Kammarkollegiet, 2009-10-02).

Framtiden – ett frågetecken

Eftersom detta kapitel har skrivits samtidigt som processen äger rum saknar berättelsen upplösning. Remissvaren har inkommit till Kammarkollegiet som fortsätter att utreda och bereda frågan. Det avgörande beslutet fattas sedan av regeringen.

I kapitlets nästa del diskuteras de centrala aktörerna och deras motiv och dessutom identifieras några drag i processens utformning som varit centrala.

Reflektioner kring regionbildningsprocesserna

Aktörernas motiv i regionfrågan

Det är svårt att urskilja några enkla samband mellan olika aktörers inställning i regionfrågan och deras partitillhörighet eller politiska position. I alla politiska partier, i alla fyra nordligaste länen finns olika åsikter företrädna. Inte sällan skiljer sig uppfattningarna åt mellan olika nivåer inom ett och samma parti i ett län. Det är med andra ord svårt att klassificera motiven och att sammankoppla dem med aktörer utan att det blir grova förenklingar.

De som förespråkar en fyralänslösning anför flera motiv för detta. De pekar på de senaste årtiondenas befolkningsutveckling i norra Sverige och menar att en region kräver ett tillräckligt stort befolkningsunderlag för att kunna hantera den framtida sjukvårdens behov. Fyralänsförespråkarna menar också att man kan nå administrativa och verksamhetsmässiga stordriftsfördelar och hänvisar också till de samarbeten som redan idag sker mellan de fyra nordligaste länen (t.ex. Europaforum norra Sverige och Norrtåg). De menar också att norra Sverige, av olika skäl, bör kraftsamla sina resurser och prata "med en röst" gentemot centralmakten. Många med denna uppfattning är landstingspolitiker.

De som motsätter sig en fyralänslösning anför också olika orsaker. Några menar att det i första hand är de regionala utvecklingsfrågorna, inte hälso- och sjukvårdens behov som ska vara vägledande i regionbildningen. Andra motiv som anförts handlar generellt sett om demokrati, samhörighet och människors rörelsemönster som man menar motiverar fler än en region i norra Sverige. Kritikerna till en fyralänsregion menar bland annat att en sådan riskerar att öka avståndet mellan väljare och valda och att det saknas en gemensam identitet som kan verka sammanhållande.

Slutligen finns det en grupp som motsätter sig alla former av regionbildning. Till denna hör egentligen bara Moderaterna. Partiets officiella position är att man inte vill ha någon mellannivå i det politiska systemet att staten bör bedriva regionalpolitik, inte regionerna.

Går geografisk storlek och demokrati att förena?

Ansvarskommittén introducerade kriterierna om befolkningsmässig storlek och demokrati. Både de som förespråkar en fyralänslösning och de som vill ha någon annan typ av region använder sig av dessa argument, men utifrån helt olika utgångspunkter. Det argument som de flesta motståndare till en storregion hänvisar till avser de problem som dess geografiska och befolkningsmässiga storlek anses medföra. Som en av de intervjuade uttrycker det, ”det går inte att ha en sån stor region, från Treteriksröset till Lillhärdal, det funkar inte” (intervju 9). En annan respondent menar att Region Mittsverige inte skulle gynnas av att vara den södra delen av en storregion på grund av de stora avstånden och pekar också på att rörelsemönstren i det området går söderut, österut och västerut men i väldigt liten utsträckning norrut (intervju 23). De som företräder en fyralänslösning menar att problemen med den geografiska och befolkningsmässiga storleken och de stora avstånden uppvägs av att man vinner andra saker. En av de intervjuade pekar på att man tror sig kunna leverera bättre välfärdstjänster:

De fyra nordligaste länen, det är det logiska, det ger ett tillräckligt stort underlag, det är den norra sjukvårdsregionen, vi har mycket gemensamt. Det är jätteavstånd som är nackdelen men det får man ta (...) om vi på det sättet klarar av välfärdsuppdraget på ett bättre sätt (intervju 19).

Samma person säger också att ”det skulle vara bättre för regionsjukvården om ansvaret var samlat. Det finns stora samarbetsvinster (...)” (intervju 19).

Många av de motiv som anförs för en fyralänslösning kan också sammanfattas med begreppet kraftsamling och då är befolkningsmässig storlek en fördel. En vanlig beskrivning i det sammanhanget är att regionfrågan handlar om den här landsändans överlevnad och att en större region krävs för att kunna bibehålla en god hälso- och sjukvård. I ljuset av en stadigt minskande och åldrande befolkning och med en geografi som präglas av glesbygd och långa avstånd ses regionalisering som en nödvändighet för att klara morgondagens välfärd:

Vi är inte ens en miljon människor i den här halva delen av Sverige. Hur ska vi kunna klara oss? Hur ska vi kunna finansiera välfärden? Hur ska vi kunna hålla demokratin? Hur ska vi kunna planera om vi inte gör det tillsammans och försöker få till effektivitetsvinster? (...) Jag är övertygad om att vi blir betydligt starkare om vi håller ihop de fyra Norrlandslänen, landstingen (intervju 1).

Kraftsamlingen handlar både om att samordna resurserna i hälso- och sjukvården och om att samordna och samarbeta kring de regionala utvecklingsmedlen:

Den regionala utvecklingsplaneringen är spridd på för många olika håll. De olika länen delar samma typ av problem (...) samma typ av geografi. Jag tror vi skulle kunna kraftsamla på ett annat sätt i de regionala utvecklingsfrågorna om man hade ett parlament. Man skulle förhoppningsvis kunna samsas och prioritera (...) Om Norrland kunde tala med en röst och säga att - vår absolut viktigaste infrastruktursatsning är..., nummer två är..., nummer tre är... så tror jag att vi har större chans att få igenom dem (...) (intervju 19).

Det handlar om att dra ihop lite muskler i det här med infrastruktur och regional utveckling (intervju 16).

Frågan om kraftsamling handlar också om att mobilisera för att klara en ökad rivalitet mellan olika delar landet. Man beskriver en situation där Sverigekartan successivt håller på att förändras och där regioner i olika delar av landet i allt högre grad konkurrerar med varandra.

(...) vi inser ju att vi behöver det här för att kunna mäta oss med de här tillväxtregionerna söderut. Så det är en överlevnadsfråga tycker jag. (...) Jag kanske inte skulle ha sagt det om vi inte redan hade regioner. Men nu har vi det. Det finns liksom ingen väg tillbaks tycker jag (intervju 1).

En annan politiker uttrycker sig på liknande sätt – de stora framtida utmaningarna gör det svårt att avvika från den inslagna vägen:

För mig finns det ingen återvändo i den här processen, jag liksom vårt parti (...) har hela tiden hävdad det här. Vi har ingen annan väg att gå än att försöka hitta en gemensam större region där vi sluter oss samman. Därför att vi har så stora utmaningar att klara i framtiden som gör att vi måste hålla ihop (intervju 12).

Det andra centrala motivet som anförs av aktörerna gäller demokrati. Detta är intimt förknippat med storleksargumentet eftersom det ofta framställs som att de är svåra att förena. Något som flertalet regionförespråkare kan enas om är den demokratiska vinst som det antas innebära när makten över de regionala utvecklingsmedlen flyttas från statliga tjänstemän till direktvalda regionfullmäktige. Som en respondent uttrycker det så innebär det att man överlämnar besluten till ”politiker som man kan flytta på vart fjärde år” (intervju 1).

De som är kritiska till en fyralänsregion varnar för bristande representation då antalet folkvalda minskar och för att avståndet mellan väljare och valda ökar. En respondent uttrycker sig på följande sätt:

(...) att vi ska bygga upp en politisk organisation som gör att vi kommer ännu längre från våra väljare, det tycker jag är olyckligt. (...) det ju allt svårare att få människor att engagera sig politiskt, det är allt svårare att få människor att stanna kvar i politiken. (...) Det måste vara möjligt att vara politiker och då kan vi inte bygga organisationer där vi gör det ännu svårare att vara politiker, att människor ska sitta och resa för att de ska vara på möten. Och man kommer långtifrån väljarna. (...) vi vet att det inte ser likadant ut i Sverige (...) och då kan man inte stirra sig blind på att vi ska ha regioner som innehåller x antal medborgare därför att vi har olika förutsättningar i Sverige och då måste vi bygga utifrån de förutsättningar vi har (intervju 13).

Ett demokratiargument som anförs av landstingspolitiker handlar om att samarbetet mellan de fyra nordligaste länen kring den högspecialiserade vården. Detta sker i dagsläget inom ramen för Norrlandstingens regionförbund vars Direktion är indirekt vald via landstingen. Man menar att ett direktvalt regionfullmäktige skulle vara att föredra för att öka insynen (intervju 19, intervju 22).

De som motsätter sig en fyralänsregion menar dock att hälso- och sjukvården även fortsättningsvis kan regleras via avtal och indirekta organ:

(...) det [sjukvården] är ju sådant som fungerar även idag när det är fyra landsting. Så varför skulle inte det kunna fungera imorgon om vi har två regioner? Det är ju bara en fråga om att skriva avtal och göra överenskommelser (intervju 6).

En annan diskussion i anslutning till demokratikriteriet handlar om den framtida representationen och antalet mandat i regionfullmäktige. Denna kommer sannolikt att bli alltmer aktuell desto närmare man kommer ett eventuellt förverkligande av regionbildningarna.

Identitet, samhörighet och rörelsemönster

Frågan om identitet och människors känsla av samhörighet är också intimt förknippat med demokratikriteriet. De som vill se en lösning med flera regionkommuner i norra Sverige menar att det inte finns någon gemensam norrländsk identitet som kan utgöra ett sammanhållande kitt i en framtida region. En av respondenterna säger:

Det [de fyra nordligaste länen] är ett gigantiskt geografiskt område, enormt. (...) Jag kan känna att vi [Region MittSverige] har väldigt lite gemensamt med Västerbotten, Norrbotten (...) jag upplever att det är olika mentalitet, jag känner ingen samhörighet och jag tror inte att människor i gemen känner det. Samhörighet är inte en absolut nödvändighet men det är en fördel. (...) Den norrländska identiteten - den är väldigt, väldigt spridd (intervju 14).

I intervjuerna har det också framkommit att bilderna av kommunikations- och interaktionsmönstren skiljer sig åt mellan förespråkarna för de två olika regionbildningarna. De som förordar en fyralänsregion menar att kommunikationsmönstren huvudsakligen går från norr till söder medan företrädarna för Region MittSverige istället hävdar att förbindelserna går från Norge i väster till kusten i öster. De senare pekar på de etablerade politiska samarbeten som finns idag, SÖT-samarbetet (Sundsvall-Östersund-Trondheim) och Sundsvallsregionen och menar att det naturligaste vore att bilda en region från väster till öster (intervju 9, intervju 13) och att vidareutveckla dessa befintliga samarbeten (intervju 23). Några av de intervjuade påpekar att man i Medelpad hellre utvecklar relationerna mot Stockholm och Mälardalen (intervju 15), vilket delvis motiveras med att kommunikationsmönstren i form av person- och godstransporter går söderut snarare än norrut (intervju 5).

Inom-regional konkurrens – ett underliggande, men viktigt argument

Det finns mycket som pekar på att konkurrensförhållanden mellan olika delar av norra Sverige är en viktig orsak till varför norr och söder inte kunde enas bakom en gemensam regionansökan (intervju 15) och att striden handlat om en befarad kamp om de regionala utvecklingsmedlen (intervju 17, intervju 23). En politiker

konstaterar lite cyniskt att "det är makt och inflytandefrågor som har gjort att hela processen kollapsat"²⁰ (intervju 8). En annan säger att det finns en rädsla för att "allt ska hamna i Umeå" (intervju 22). Citatet nedan illustrerar detta. En politiker från Jämtland resonerar om hur man uppfattar riskerna att missgynnas i en fyralänsregion där makten koncentreras till kustlandet:

(...) ska vi vara ett enda stort område som ska fördela regionala utvecklingsmedel, hur starka är vi då? Vi är det minsta länet, mest glesbefolkat, (...) vi har ju inte den här koncentrationen med större städer som finns längs kusten. Så det var väl också lite rädslan att försvinna och hur ska vi då få hit utvecklingsprojekt eller utvecklingsmedel till oss om vi ska slåss med dem (...) (intervju 6).

Flera av de intervjuade ger uttryck för en liknande uppfattning:

Man är väl rädd kanske, jag tror inte medborgarna tänker så, men vart kommer maktkoncentrationen att ske? Är det Ö-vik och Umeå som blir maktkoncentrationen framöver? (intervju 5)

Jämtland kände sig som att de låg på sidan om och de trodde inte att de skulle få någon del av det här. Sundsvall likadant. Sundsvall och Umeå, det har alltid varit en konkurrens emellan dem. Jag tror att det är sådana bevekelsegrunder som ligger bakom (...), man var rädd att det var Umeå som skulle få allting (intervju 12).

Det som vi tycker är viktig här det är oviktigt i den andra änden av regionen men ändå måste vi få dem att tycka att det är viktigt (...) vi har en ganska klar bild av hur vi vill ha vår utveckling i Region Mitt. Skulle vi då tvingas övertyga alla andra norr om oss att den är riktig? (...) Det blir så när det blir för stort, vi kan inte känna samma engagemang för Norrbotniabanan som vi känner för Mittbanan. Och man kan ju tänka att ja det är typiskt, politiker som bara vill ha konflikt och inte kan komma överens men man måste vara rationell när gång och tänka att den kraft och den tid som vi lägger på politik den måste ge någon typ av effekt. Och jag ser framför mig att vi kanske får vänta tio år på en satsning för att Norrbotniabanan ska gå före, för jag menar det är gemensamma resurser som en region får att styra över. (...) Det kommer att vara en ständig dragkamp om de här resurserna och ju fler aktörer som finns och strider om sådana här resurser ju mer taktikspel, ju mer alliansspel. (...) vi kommer att nå snabbare resultat, bättre resultat, större effektivitet, större rationalitet i en mindre region där vi har närmare mellan väljare och valda, där vi inte behöver ta alla de här striderna (intervju 17).

Dessa citat uttrycker en oro för den inomregionala konkurrens som skulle kunna uppstå i en fyralänsregion. Argumentationen är känslomässig i de fall den ger uttryck för "byapolitik" men också rationell i den mening att man (som stad, kommun, län) kalkylerar sin relativa styrka i framtida förhandlingssituationer om de regionala utvecklingsmedlen. Respondenten i citatet ovan ger ett konkret exempel som handlar om infrastruktursatsningar. En annan person befarar en motsvarande motsättning mellan en utbyggnad av Ostkustbanan och Norrbotniabanan i en framtida fyralänsregion (intervju 5).

²⁰ Med "kollapsat" menade respondenten att man inte kunnat enas om en gemensam regionbildning.

Farhågor för en inomregional dragkamp om knappa resurser, oro för att hamna i periferin i en storregion och för att komma i maktens skugga är således motiv som inte ska underskattas i sammanhanget.

Processens centrala aktörer

Under processens gång har olika aktörer spelat olika stor roll. Under inledningsskedet var det framförallt två personer som var mest framträdande. Den ena var det socialdemokratiska landstingsrådet i Västernorrland, Ewa Söderberg, som gjort sig känd som en stark förespråkare för en fyralänsregion. Söderberg spelade en avgörande roll för att föra upp regionfrågan på den politiska dagordningen (intervju 16). Hon tog initiativet till och var ordförande vid det första mötet i Östersund där regionbildningsgruppen bildades och valdes också in i gruppens presidium. När Norrstyrelsen sedan bildades valde Söderberg att inte kandidera till någon ordinarie post utan som ersättare och är inte lika länge lika framträdande även om hon deltar i styrelsens arbete.

Den andra personen som spelade en mycket central roll i inledningsskedet var en annan känd socialdemokratisk profil, Östersunds kommunalråd Jens Nilsson. Nilsson beskrivs av många som en karismatisk person. Han representerade sitt partidistrikt vid det första mötet i Östersund och blev liksom Söderberg invald i regionbildningsgruppens presidium. Många av de intervjuade identifierar honom som den starkaste och mest synliga kritikern mot en fyralänsregion och det finns även de som menar att utgången av de inledande förhandlingarna hade kunnat sluta annorlunda om Jens Nilsson inte varit närvarande (intervju 1, intervju 2). När den politiska överenskommelsen om två regionansökningar var undertecknad lämnade dock Nilsson scenen och valde att inta en passiv roll i Mittstyrelsens arbete. Istället är det landstingsrådet i Jämtlands län, Robert Uitto (S) som har övertagit ledartröjan för Region MittSverige och som i egenkap av ordförande för Mittstyrelsen spelar en central roll för händelseutvecklingen.

Den som övertog ledarrollen från Ewa Söderberg i den norra regionbildningen var ett annat socialdemokratiskt landstingsråd, nämligen Kent Ögren från Norrbotten, då han valdes till ordförande för Norrstyrelsen. Ögren har varit en av centralfigurerna som argumenterat för en fyralänsregion under hela processen.

Många som är aktiva i Norr- respektive Mittstyrelsen har, i varierande grad, varit aktiva och drivande i processen. I Norrstyrelsen har samtliga ledamöter i presidiet – Kent Ögren, Elvy Söderström och Hans Hedlund – varit drivande. I Mittstyrelsen är det framförallt ordföranden Robert Uitto och den centerpartistiske kommunpolitikern Reinhold Hellgren från Sundsvall som varit framträdande. Ytterligare en person, Sten-Ove Danielsson, kommunalråd i Ånge och ledamot av Mittstyrelsen har varit mycket aktiv i regiondebatten, inte minst i lokala media. En annan tongivande person i Mittstyrelsen är Håkan Larsson som är adjungerad representant för Nordanstigs kommun (intervju 19).

En person som var aktiv främst under det inledande skedet och som influerat processen är Sundsvalls socialdemokratiska kommunalråd Anita Bdioui som

engagerat sig starkt för bildandet av Region MittSverige. Hennes partikollega i den norra grannkommunen Timrå, kommunalrådet Eva Lindstrand, har å sin sida drivit på för en fyralänslösning och det finns de som menar att hon haft stort personligt inflytande på Timrås ställningstagande. En respondent menar att detta också hänger samman med att de ledande socialdemokraterna i Timrå har starka kopplingar till partidistriktet och att man därför valt att vara lojala med partidistriktets beslut om att hålla samman länet (intervju 14).

Norrbottnens sjukvårdsparti med Kenneth Backgård och Dan Ankarholm i förgrunden har spelat stor roll för opinionsbildningen i lokala media i Norrbotten som kritiker av regionbildningsprocessen, både dess utformning och mål. Bland kritikerna märks också den moderata landstingspolitikern Bo Hultin. De väckte bland annat stor uppmärksamhet när de beställde en opinionsundersökning om regionopinionen bland medborgarna i Norrbotten. Även landshövdingen Per-Ola Eriksson i Norrbotten har uttryckt kritik mot de föreslagna regionbildningarna (se t.ex. Norrbottens-Kuriren, 2009-10-03).

Några cheftjänstemän i landstingen har också haft stor betydelse då de varit involverade i att formulera landstingens dokument i ärendet. En av dem är Christer Nylén, som är utvecklingschef vid Landstinget Västernorrland och författaren bakom flera viktiga skrivelser från såväl landstinget som Norrstyrelsen. En annan tjänsteman är Kurt-Åke Hammarstedt, chef för regionala enheten i Norrbottens läns landsting, som bland annat ansvarat för att ta fram Norrstyrelsens kommunikationsplattform.

Projektledningarna för de bägge ideella föreningarna, Jan-Åke Björklund och Jörgen Olsson för Norrstyrelsen och Thomas Palmgren för Mittstyrelsen, är naturligtvis också mycket centrala aktörer som har format processen. Deras roll diskuteras senare i kapitlet.

Landstingspolitikernas fråga

Eftersom det är landstingsnivån som berörs av de planerade förändringarna så hamnade regionfrågan först hos landstingen. Både kommuner och landsting hade behandlat frågan i samband remissförfarandet till Ansvarskommittén men landstingen hade ändå genom sitt formella ansvar ett försprång före kommunerna. En respondent berättar att först när landstingen skulle ansöka om att få bilda region så "vaknade våra partidistrikt" (intervju 19). En respondent som själv är landstingspolitiker berättar om farhågorna för att fokus skulle hamna på hälso- och sjukvårdsfrågorna i och med att initiativet väcktes i Norrlandstingens regionförbund:

(...) jag var rädd att om initiativet kom från Norra Sjukvårdsregionen så skulle det bli väldigt mycket fokus på sjukvårdsfrågorna (...), men det är inte det som är den kanske viktigaste anledningen till att göra det här, utan det är ju att regionala politiker får ansvar för regionala uppgifter, att man lyfter det från den statliga till den regionala nivån (intervju 8).

I intervjuerna framträder en uppdelning mellan landstings- och kommunpolitiker. Mycket förenklat kan man säga att landstingspolitikerna tycker att kom-

munpolitikerna är ovana att tänka regionalt och att de agerar utifrån ett snävt kommunintresse (intervju 2, intervju 12). Kommunpolitikerna å sin sida anklagar landstingspolitikerna för att fokusera alltför mycket på hälso- och sjukvårdens förutsättningar och behov och alltför litet på de regionala utvecklingsfrågorna. Nedanstående citat illustrerar denna klyfta:

Det är någonting som vi landstingspolitiker har lite lättare för att känna, att vi har en regionhatt, vi är vana med att diskutera regionalperspektiv både inom länet men också inom hela norra regionen eftersom vi diskuterar de här regionsjukvårdsfrågorna och kulturfrågorna och trafikfrågorna gemensamt. (...) det finns ju kommunpolitiker som har lite svårare för det där (intervju 12).

En annan landstingspolitiker beskriver hur man som sådan tänker att "(...) nu kommer de där kommunpolitikerna igen som inte förstår det här med gränsöverskridande länstrafik och ska snacka om sina bussar" och säger sedan att, "(...) det finns en vana hos landstingspolitiker att tänka regionalt som är en fördel i ett sånt här arbete, samtidigt som den vanan också präglas av en ovana att tänka lokalt. (...) (intervju 19). Kritiken mot att regionbildningen bedrivs utifrån ett hälso- och sjukvårdsperspektiv kommer framförallt från de som förespråkar bildandet av en Region MittSverige. Nedanstående citat illustrerar detta:

(...) vi [Mittstyrelsen] betraktar ekonomisk tillväxt och jobb som viktigast när man bildar nya regioner. Det är det som är viktigast. (...) vi måste bygga regionerna på någonting annat än sjukvård, annars kan det bli helt fel. Hela vårt regiontänk, att bygga starkare regioner har handlat om ekonomisk tillväxt, inte om sjukvård. Sen kan jag förstå de som bara tänker sjukvård, att "det är klart att vi ska ha en storregion". Jag har förståelse för det. Om man ska vara politiskt ansvarig för sjukvård så är det ju lättare att få till det med en stor region med en miljon invånare. (...) (intervju 9).

(...) det var en ganska stor enighet. Men bilden var lite splittrad. En del av de här var landstingspolitiker som såg sjukvården före och sånt där, så lite splittrad bild var det. Men så småningom så, när vi formulerade varför vi ska ha två regioner i Norra Sverige så var det ekonomisk tillväxt som var grundargumentet. Vi bygger regioner för tillväxt, inte för sjukvård (intervju 9).

En av politikerna menar att klyftan mellan landstings- och kommunpolitiker beror på att man gör olika prioriteringar och att man värderar Ansvarskommitténs kriterier på olika sätt:

Vi lägger olika tyngdpunkt i vad som är viktigt i en regionbildning och det är det som jag tror har varit avgörande i ställningstagandet. Det finns en klar skiljelinje mellan sjukvården och det andra, en klar skiljelinje. Det finns många som lägger en stor vikt på just sjukhusfrågorna (...). Och jag tycker att det är synd om man bara lägger in den dimensionen. Jag tycker nog att man måste se det här i en större helhet än bara sjukvården. Men det finns en klar skiljelinje, var man lägger tonvikten innan man gör sin bedömning. (...) det finns en skiljelinje mellan dem som är kommunpolitiker och de som är landstingspolitiker (intervju 13).

I intervjuerna framkommer en uppfattning om att den högspecialiserade sjukvården styrs av Norrlands universitetssjukhus och av Västerbottens läns landsting (intervju 14, intervju 16). Medan en intervjuperson menar att bildandet av en gemensam region ökar möjligheterna till insyn över hur sjukvården styrs (intervju 16) så menar en annan att man skulle förlora alla möjligheter att självständigt styra över sjukvården inom sitt eget geografiska område (intervju 14).

Blueprint-strategin och "Björklundeffekten"

En omständighet som är central, inte bara för regionbildningsprocessen i norra Sverige, utan också generellt, är att den i väsentliga delar skett under ledning av en och samma person, Jan-Åke Björklund. Björklund arbetade som projektledare och regiondirektör i Västra Götalandsregionen och utsågs sedermera till regeringens särskilde samordnare i regionbildningsfrågan. Björklund har haft en mycket inflytelserik roll i processen i norra Sverige, först som regeringens samordnare och sedan som projektledare för Norrstyrelsen.

När regiondiskussionerna inleddes var det ett till synes blankt ark som låg framför de politiska företrädarna. De kunde ha valt en egen strategi där processen anpassats till de sätt som man tidigare arbetat i de olika landstingen. I stället valde man att betrakta Västra Götalandsregionen som en referensskapande norm för sitt arbete och att tillämpa en metod som utarbetats för närmare tio år sedan i en region med andra förutsättningar än norra Sverige. Norrstyrelsen valde att kopiera Björklunds metod från Västra Götaland och Mittstyrelsen valde i sin tur att arbeta som Norrstyrelsen, vilket var ett medvetet val för att "kalibrera" de två ideella föreningarnas arbete så att man jobbade på ett likartat sätt (intervju 19).

De politiska företrädarna för Region Norrland har under hela processen varit mycket måna om att arbeta för en regionbildning med start 2011. Genom att tillämpa ett färdigt koncept kunde man komma igång snabbare än om man hade genomfört en mer grundläggande diskussion om hur man från politiskt håll ville att processen skulle genomföras. Ett sådant arbete hade nämligen krävt tid.

En snabb process – konsekvenser för förankring?

Medan man på de flesta andra håll i landet fortfarande ägnade sig åt mer prövande diskussioner hade man i norra Sverige, trots oenighet om gränsdragningen, redan utformat sina ansökningar till regeringen. En av de intervjuade förklarar den snabba processen med att "det var några politiker som var besjälade av regiontanken" (Intervju 4). Entusiasm är en viktig förklaring, men knappast den enda, till varför det gick så fort.

I samtliga fyra län har man tidigare försökt bilda regioner i form av kommunala samverkansorgan mellan kommunerna i länet och landstinget. Detta har endast lyckats i Västerbotten, eftersom enstaka kommuner i alla andra län sagt nej. Att regionfrågan varit levande hos de politiska företrädarna under så lång tid bidrog sannolikt till att processen fick en raketstart i samband med remissförfarandet kring Ansvarskommitténs slutbetänkande.

Genom diskussioner i Sveriges Kommuner och Landsting hade många politiska företrädare också tagit del av huvuddragen i utredningen redan innan den presenterats. Två av ledamöterna i Ansvarskommittén, Stefan Tornberg och Ulla Ölvebro, kommer från Norrbotten, vilket sannolikt också bidrog till att regionfrågan etablerades tidigt i såväl Centerpartiet som Socialdemokraterna i Norrbotten (intervju 3).

En ytterligare anledning till att processen kom igång snabbt var att de politiska företrädarna i norra Sverige ville visa sig handlingskraftiga och göra en markering gentemot såväl regeringen som resten av landet i regionfrågan. En politiker berättar hur man från politiskt håll tänkte att "det vore skitbra om vi kunde visa övriga Sverige, att här uppe vill vi bilda nya regioner, ta över ansvaret från Länsstyrelserna. Alla var helt ense om det" (intervju 9). En annan politiker vittnar om att man ville visa handlingskraft utåt och inte ville riskera att bli "sist in" i en regiondiskussion:

(...) vi skulle ju yttra oss över Ansvarskommittén (...). Då var det så aktuellt, och vi såg ju att nu är vi på väg in i det här, nu måste vi hitta en lösning, vi kan inte komma sist in i en diskussion här om att regionalisera oss utan det här måste vi göra också. Vi måste förbereda oss för det (intervju 12).

På ett fåtal månader hade man formulerat sina alternativ och ansökningar till regeringen. Det finns mycket som tyder på att de norrländska regionförespråkarna, genom att snabbt sätta igång processen, ville föregripa regeringens besked i frågan och därmed göra det svårare för denna att avfärda Ansvarskommitténs slutsatser. Särskilt förespråkarna för en storregion, under ledning av Ewa Söderberg, förefaller ha varit proaktiva snarare än reaktiva. En respondent menar att man kanske från ett "rött" norra Sverige också ville sätta press på en splittrad, borgerlig regering:

Sen kan man fundera på om det inte var så att det var ett antal s-politiker som såg det som en fråga att utmana en borgerlig regering med, som man från första början vet är splittrad i den här frågan, sätta press på Centern och KD till exempel och se hur långt håller moderaternas nej. Åtminstone tycker jag att frågan har utvecklats på det sättet, det blir lite av en kamp mellan röda norra Sverige och blåa regeringen (intervju 19).

Det är också rimligt att anta att partierna av valstrategiska skäl ville få regionfrågan avklarad så snabbt som möjligt så att den inte riskerade att kasta sin skugga över valrörelsen.

En annan viktig orsak till att man kom till ett snabbt avslut på de inledande diskussionerna är återigen Jan-Åke Björklunds närvaro. Björklund kunde, som han själv uttrycker det, tillhandahålla en färdig "verktygslåda" som han skaffat sig under arbetet med att bilda Västra Götalandsregionen. Björklunds arbetssätt gick också ut på att genomdriva den här typen av förändringsarbete snabbt, dels för att inte trötta ut verksamheterna och dels för att undvika att motståndet hann formera sig (intervju 15). Att Björklund kunde erbjuda ett färdigt koncept gjorde att man snabbt kunde sätta igång arbetet när man väl hade enats om överenskommelsen.

Såväl regionbildningens starkaste förespråkare som de mest kritiska är eniga om att Björklund har stor erfarenhet och kunnighet. Men det finns även de som är kritiska till den roll som Björklund intog som regeringens särskilde samordnare.

Det har varit oerhört hårt påskyndat och där tror jag nog att Jan-Åke Björklund har haft en central roll. (...) Han tycks ha sett det som sin uppgift att bilda region och kanske inte som sin uppgift att ta reda på om man verkligen vill bilda region. Det är så jag uppfattade det, lite handelsresande i regionbildning. (...) Han är oerhört kunnig och har erfarenhet, men jag trodde likväl att uppdraget gick ut på att ta reda på, inte sätt igång. (...) Just början av processen... han drev igenom det här med en oerhörd kraft (intervju 14).

Björklunds arbetssätt i kombination med att de stora partierna var positiva till regionbildning borgade för en snabb process (intervju 14).

Frågan är om det spelar någon roll att processen varit snabb. Har det haft några konsekvenser för hur den utformats, vilka som involverats och vad som blivit utgången av den? Kanske processen hade sett annorlunda ut om man haft ännu mer grundläggande diskussioner över parti- och länsgränserna under hösten 2007, när regionbildningsgruppen fortfarande ägde frågan. Även om det kanske inte är någon spridd uppfattning, så finns det de som tror att utgången hade varit annorlunda om man ägnat mer tid åt diskussioner i början:

Så här i efterhand kan jag tycka att det gick ganska snabbt. Det gick lite väl fort där som gjorde att vi ändå inte kunde komma fram till någon gemensam uppfattning. Kanske hade det gått att lösa ännu bättre, en lösning som hade varit enklare att få igenom om vi hade tagit ännu mer lärdomar från västra Götaland och Skåne. (...) Vi fick lite bråttom där, i början av den här mandatperioden för att försöka komma till en lösning snabbt, det kanske skulle ha krävts lite mer tid (...) (intervju 12).

Man kan också ifrågasätta om tidsaspekten haft någon konsekvens för hur regionfrågan har förankrats:

Det kanske inte förankrades så grundligt i de politiska församlingarna, kommunerna och landstinget. Men det får vi ta på oss vi som har varit med i det här jobbet att vi kanske inte har förankrat det tillräckligt bra. Men det kändes ju också som att det var tvunget att gå lite fort när man väl hade bestämt sig för att bilda en förening. Ifall vi hade fått bilda region till 2011 så hade det ju varit mycket som skulle ha varit färdigt till dess (intervju 6).

En annan politiker reflekterar självkritiskt kring regionbildningsprocesserna och konstaterar att man från politiskt håll kunde ha ansträngt sig mer för att förankra frågan hos andra aktörer utanför politiken och pekar på en rad orsaker till varför man inte gjorde det:

Sen måste vi vara självkritiska ifrån politiken (...) jag tycker inte att politiken har tagit ansvar för att samtala och bidra till att fler ska få kunskap, och få vara med och tycka i den här frågan. (...) Där tycker jag att vi hade kunnat göra mycket, mycket mera. Man kan ha olika aspekter på varför man inte har gjort det. Det ena kan ju vara att frågan är ganska komplex och svår och att vi tror att människor inte begriper. Det andra är att det är en fråga som vi tycker att politiken ska sköta utan att vi ska behöva engagera andra. Och sedan kan det vara rädsla också, att man kanske inte får det resultat man vill om man engagerar fler människor (intervju 13).

Det är en förhållandevis liten grupp politiker som inom ramen för Norr- respektive Mittstyrelsen arbetar aktivt och kontinuerligt med regionbildningarna och flera av dem vittnar om svårigheterna med att förankra frågan i partiorganisationerna. Allra svårast är det för de små partierna som har få företrädare. Det vilar ett tungt ansvar på dessa personer att återrapportera diskussionerna från Norr- respektive Mittstyrelsen till sina partier.

Förankringen av arbetet i Norr- och Mittstyrelsen har huvudsakligen skett genom att man organiserat karläggnings- och utvecklingsarbetet i arbetsgrupper. Genom dessa har framförallt Norrstyrelsen engagerat ett stort antal politiker, som träffats vid möten och seminarier.

Västerbotten – i mitten av den regionala kartan

När man försöker kartlägga vilka aktörer som har varit pådrivande i eller kritiska till den här processen är intrycket att Västerbotten inte har haft lika framträdande aktörer som de andra länen. Regionfrågan förefaller inte heller ha väckt lika stor diskussion och opinion som i de andra länen.

Landstingsråden i de fyra länen har intagit olika roller i processen. Tre av de fyra socialdemokratiska ordförandena i landstingsstyrelserna har varit pådrivande i processen, Söderberg framförallt i inledningsskedet och Uitto och Ögren som ordförande för Mitt- respektive Norrstyrelsen. Det fjärde landstingsrådet, Levi Bergström, har däremot haft en mer tillbakadragen roll (intervju 15). En intervjuperson berättar att man en bit in i de inledande samtalen insåg att man kanske borde bjuda in Levi Bergström till samtalen (intervju 8), vilket indikerar att han inte tillhörde den inre krets av socialdemokratiska landstingspolitiker som drev på utvecklingen. När Socialdemokraterna i Västerbotten skulle utse ledamöter till Norrstyrelsen valde man inte Bergström utan landstingspolitikern Erik Bergkvist. Valet av Bergkvist har emellertid sannolikt sina orsaker i att han som ordförande för Region Västerbotten och i landstingets nämnd för regional utveckling, hade en unik överblick i regionfrågan.

Levi Bergström utsågs till ersättare och har inte på något synligt sätt varit drivande i Norrstyrelsen. När Umeå arbetarekommun skulle lansera kandidater inför valet 2010 fanns inte Bergströms namn på listan till landstinget. Valberedningen förordade ”en annan landstingsledning” på grund av att ”regionfrågan kommer att bli så stor” (Västerbottens-Kuriren, 2009-10-13). Det blev också arbetarekommunens beslut. Valberedningens ordförande motiverade beslutet med att ”en organisation kräver olika typer av ledare i olika faser. (...)

Nu ser vi att vi behöver mer entreprenör och förhandlarkompetens” (Västerbottens-Kuriren 2009-10-20).

Västerbotten saknar representation i Norrstyrelsens presidium, två av dess ledamöter kommer från Västernorrland och den tredje från Norrbotten. Detta hänger också samman med att Centerpartiet hade svårt att ena sig kring en kandidat. Oppositionsråden i Västerbotten och Västernorrland, Olle Edblom och Hans Hedlund, kandiderade båda till posten men i slutänden valdes den senare (intervju 12, intervju 21). Norrstyrelsens administrativa ledning i form av Jan-Åke Björklund och Jörgen Olsson har dock sitt säte i Umeå.

Västerbotten har alltså inte haft några direkt framträdande aktörer i regionbildningsprocessen. En respondent menar att det kan bero på att man i Västerbotten bildat ett regionförbund, vilket man alltid kan falla tillbaka på ifall det inte skulle bli några större regionkommuner (intervju 15). En annan konstaterar att ”vi [Västerbotten]har nog inte varit så drivande” och att debatten har varit annorlunda i Västerbotten jämfört med de andra länen eftersom man i Västerbotten ”haft mycket mer samstämmighet”. Eftersom alla kommuner har gett sitt gillande så har man inte behövt profilera sig i frågan utan har ”medvetet valt att ligga lågt” och låtit andra driva på utvecklingen. Man känner också att man inte behöver gå ut och driva frågan eftersom man ligger mitt i den skisserade regionbildningen (intervju 21).

Någon systematisk genomgång av artiklar i lokalpressen har inte gjorts, men intrycket är att rapporteringen i lokalmedia är mindre frekvent i Västerbotten. Det skulle kunna bero på att det i de andra länen finns intressanta konflikter och intressemotsättningar att rapportera om som inte har någon motsvarighet i Västerbotten. Moderaterna är det enda partiet i Västerbotten som officiellt motsätter sig regionbildning. Det berättas dock att de i inledningsskedet var positiva till bildande av regioner (intervju 21, intervju 15).

Norrstyrelsen och Mittstyrelsen – en kort jämförelse

Förutsättningarna för de två ideella föreningarna ser väldigt olika ut. Norrstyrelsen får medel från tre landsting - Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland. Mittstyrelsen får ersättning från landstinget i Jämtland. Man har försökt förmå landstinget i Västernorrland att även stödja Mittstyrelsens verksamhet men landstinget hänvisar till att man i sin ansökan till regeringen har sökt för hela länet. De ekonomiska resurserna skiljer sig således väsentligen åt.

Även de personella resurserna varierar. Norrstyrelsen lyckades kontraktera Jan-Åke Björklund som projektledare vilket har gett den stora fördelar. Björklund besitter en omfattande och unik kompetens och erfarenhet på området, vilken borgade för att Norrstyrelsen snabbt kunde inleda sitt arbete. Dessutom har Björklund någonting som är av största betydelse i dessa sammanhang, nämligen ett omfattande kontaktnät. Genom dessa har Norrstyrelsen skaffat sig ett informationsövertag och kunnat föregripa händelseutvecklingen på ett sätt som Mittstyrelsen inte har förmått att göra. Även Norrstyrelsens sekreterare Jörgen Olsson har stor erfarenhet på området, bland annat som en av författarna till Ansvarskommitténs slutbetänkande.

Mittstyrelsens projektledare Thomas Palmgren är också en mycket kompetent person med lång erfarenhet från bland Kommunförbundet Jämtlands län, men han har inte arbetat med regionfrågorna under lika lång tid som sin motsvarighet i Norrstyrelsen. Av naturliga skäl har han inte heller samma typ av erfarenheter och kontaktnät som Björklund.

Projektledningen i Norrstyrelsen har varit kontrakterad på heltid. Mittstyrelsen valde istället att anställa Palmgren på deltid, vilket varierat mellan 20 och 80 procent under olika perioder. De flesta politiker i de två ideella föreningarna har många andra uppdrag inom kommuner och landsting. Därför ankommer det på projektledningen att kontinuerligt sköta bevakningen och driva utvecklingen, vilket Norrstyrelsen kunnat göra mer framgångsrikt än Mittstyrelsen eftersom man haft en heltidsanställd projektledning.

Norrstyrelsen förefaller på det hela taget ha agerat mer proaktivt än Mittstyrelsen som snarare varit reaktiva. Efter regeringens besked i februari 2009 kunde man till exempel läsa på Jämtlands läns landstings hemsida att "regeringen inte kommer att ta ställning till en eventuell regionbildning i Norrland förrän Kammarkollegiet berett den inlämnade ansökan", vilket Mittstyrelsen tolkade som att regionbildning kunde ske "tidigast 2015" (www.jll.se, 2009-01-28). Norrstyrelsen valde att göra en helt annan tolkning. På Västerbottens läns landstings hemsida kunde man några månader senare läsa att "Norrstyrelsen försätter sitt arbete med sikte på regionbildning 2011". Man menade också att Kammarkollegiet utredde frågan "i snabbt tempo" så att regeringen skulle kunna "fatta beslut redan 2009" (www.vll.se, 2009-06-10).

Medan Norrstyrelsen medvetet tycks ha försökt påverka händelseutvecklingen har Mittstyrelsen snarare förhållit sig avvaktande. En orsak till Mittstyrelsens avvaktande hållning kan vara att regionpusslet inte är färdiglagt söder om MittSverige. Det finns fortfarande en förhoppning i Mittstyrelsen om att kommuner i söder ska ansluta sig till deras arbete (intervju 17), vilket sannolikt också skulle förbättra deras chanser att få bilda egen region.

I den konsultrapport som Kammarkollegiet beställt som underlag för sitt arbete riktas kritik mot alternativet MittSverige på en rad punkter. Man kan visserligen ifrågasätta rapporten och hur pass valida dess slutsatser är, men oavsett detta råder sammantaget en oförutsägbar situation, ett slags status quo, i vilken Mittstyrelsens förutsättningar för att kunna agera proaktivt, istället för reaktivt, är mycket små.

Avslutande diskussion

Avslutningsvis några reflektioner kring regionbildningsprocessen i norra Sverige. Den första handlar om relationerna mellan Norr- och Mittstyrelsen. Under de inledande diskussionerna brändes broar mellan de som helst vill se en region bestående av alla fyra länen och de som vill bilda en Region MittSverige, broar som man varken velat eller förmått att reparera. Respekten för de olika åsikterna i frågan förefaller ha varit bristande och argumentationen många gånger känslomässig. Händelserna i inledningsskedet lade grunden till en spänning mellan Norr- och Mittstyrelsen. Alla inblandade aktörer har ett ansvar för detta

och för att respektera demokratins spelregler och varandra. Det dödläge som råder i dagsläget gynnar sannolikt inte någon part.

Den andra reflektionen handlar om utfallet av de inledande diskussionerna. Det ska påpekas att syftet med detta resonemang inte är att ta ställning för eller emot något alternativ utan enbart att resonera kring alternativa utfall. Jan-Åke Björklunds strategi har varit att inte rita kartor och att skjuta på diskussioner om framtida organisation till dess att processen är inne i ett moget skede. Tanken har varit att fokusera på innehållet, det vill säga de problem man söker lösa, för att därefter försöka hitta den bästa möjliga lösningen. Därför diskuterades aldrig heller vart olika funktioner skulle placeras i en framtida region. Ett sätt att förmå alla fyra länen att ingå i en region hade kanske varit att börja diskutera den inomregionala balansen så att man hade haft någonting att förhandla om och kunnat erbjuda kritikerna utfästelser som hade kunnat skapa en trygghet i processen. Rädslan för en maktkoncentration längs Norrlandskusten har kastat en skugga över regiondiskussionerna och såsom processen utformades fick inte kritikerna mer än muntliga löften om att makten inte skulle koncentreras till kusten (Umeå!). Man kan naturligtvis skriva under på det rationella i att fokusera på innehållet och inte på geografin. Men i ett läge då misstänksamheten var stor, då många centrala aktörer såg till den egna kommunens, eller det egna länets intresse och då rädslan var stor att missgynnas i en ny storregion, skulle man kanske ha stannat upp och tagit mer tid på sig att diskutera de olika alternativen. Kanske skulle man rent av ha inlett förhandlingar om vart olika funktioner ska ligga för att på så sätt skapa en förvisning om att ingen skulle missgynnas. Men det hade sannolikt inneburit att man fördröjt processen. Ju längre tid som den här typen av processer pågår, desto större är sannolikheten att de avstannar. Många saker kan inträffa om frågan hamnar i långbänk: viktiga personer lämnar sina poster och andra, som kanske har andra uppfattningar, tillträder; regionfrågan blir en valfråga; motivationen och intresset hos de inblandade aktörerna kan börja tryta.

Mycket av regiondebatten har handlat om den framtida hälso- och sjukvårdens organisering och behov i en tid som präglas av stora utmaningar. Givet att man ska bilda nya större regioner kan det emellertid ifrågasättas om det med nödvändighet är samma organ som ska hantera både hälso- och sjukvårdsfrågor och regionala utvecklingsfrågor. I inledningsskedet diskuterades ett alternativ som innebar att en regionkommun för de fyra nordligaste länen skulle ansvara för hälso- och sjukvårdsfrågorna, medan två regionala nämnder (Norrbottnen/Västerbotten och Västernorrland/Jämtland) skulle ansvara för de regionala utvecklingsfrågorna. Kanske kunde man ha vidareutvecklat detta alternativ. Hälso- och sjukvårdsfrågorna förefaller ha varit relativt okontroversiella eftersom man enats om att fortsätta samarbetet i Norrlandstingens Regionförbund. Det bör inte ignoreras att många är oroliga för att regionaliseringen skall medföra en framtida dragkamp om de regionala utvecklingsmedlen i vilken vissa betraktar sig som vinnare och andra som förlorare.

Slutligen en reflektion om förankring, inom partiorganisationerna, men framförallt i relation till medborgarna. Stödet för regionbildning är svagare bland väljarna än bland de valda. I en representativ demokrati kan man förvisso hävda

att de folkvalda ibland måste gå före och driva opinionen (se kapitel 3), men i denna process har de politiska partierna ett stort ansvar att sprida kunskap och information, att inhämta synpunkter från, och att föra en öppen dialog med medborgarna. Förankringsarbetet är ännu i sin linda och behöver utvecklas och intensifieras.

Referenser

Artiklar från dagspress (via Internet)

Allehanda 2009-09-30, *Jag är besviken och bedrövad.*

Dagbladet, 2009-09-30, *Oväntad vändning i regionfrågan.*

Dagbladet, 2009-10-07, *Timråbor överlämnade krav på folkomröstning till kommunstyrelsen.*

Dagens Nyheter, 2009-01-28, *Regeringen öppnar nu för nya storregioner.*

Norrbottnens-Kuriren, 2008-06-21, *En midsommardröm.*

Norrbottnens-Kuriren, 2009-03-10, *Centern backar i regionfrågan.*

Norrbottnens-Kuriren, 2009-03-21, *Tydligt svar om region.*

Norrbottnens-Kuriren, 2009-10-03, *Inväntar gärna ny utredning.*

Piteå-Tidningen 2009-03-13, *Ögren sågar Centerens förslag.*

Piteå-Tidningen, 2009-03-18, *Vänsterpartiet backar i regionfrågan.*

Piteå-Tidningen, 2009-03-24, *Storregion kan bli mindre?*

Västerbottens-Kuriren, 2008-01-18, *Storregionen spricker i sömmarna.*

Västerbottens-Kuriren 2009-02-17, *Här är karusellen som ska gå till kvällen...*

Västerbottens-Kuriren, 2009-03-11.

Västerbottens-Kuriren, 2009-10-13, *Levi Bergström petad.*

Västerbottens-Kuriren, 2009-10-20, *Inget stöd för Levi.*

Elektroniska källor

Bo Hultins hemsida: <http://bohultin.com/2008/02>

Jämtlands läns landstings hemsida: www.jll.se

Jämtlands läns landstings hemsida: www.jll.se, *Ingen regionbildning förrän tidigast 2015*, 2009-01-28.

Regeringskansliets hemsida: www.regeringen.se/sb/d/11548/a/119423

Landstinget Västernorrlands hemsida: www.lvn.se

Norrbottnens läns landstings hemsida: www.jll.se

Norrlandstingens regionförbunds hemsida: www.norrlandstingen.se

Norrstyrelsens hemsida: www.norrstyrelsen.se

Västerbottnens läns landstings hemsida: www.vll.se

Västerbottnens läns landstings hemsida: www.vll.se, *Norrstyrelsen fortsätter sitt arbete med sikte på regionbildning 2011*, 2009-06-10.

Dokument från kommuner, landsting och Kammarkollegiet

Haparanda kommun, Yttrande till Kammarkollegiet, *Synpunkter på rapporten Regionkommuner i Norra Sverige*, 2009-10-02.

Härnösands kommun, Yttrande till Jämtlands läns landsting, *Ändrad regional indelning*, 2009-04-01.

Härnösands kommun, Kommunfullmäktige, Protokoll 2008-02-25.

Härnösands kommun, Kommunfullmäktige, Protokoll 2009-09-28.

Jämtlands läns landsting, Landstingsfullmäktige, Protokoll 2008-06-23–24.

Jämtlands läns landsting, Begäran om yttrande: *Ändrad regional indelning* 2009-03-19.

Jämtlands läns landsting, Landstingsstyrelsen, Protokoll 2009-04-21.

Jämtlands läns landsting, Yttrande till Kammarkollegiet, *Yttrande över ändrad regional indelning*, 2009-04-22.

Kammarkollegiet, Begäran om yttrande till Landstinget Västernorrland och Jämtlands läns landsting, *Ändrad regional indelning*, 2009-03-03.

Kiruna kommun, Yttrande till Kammarkollegiet, *Ändrad regional indelning – Norrland*, 2009-10-02.

Landstinget Västernorrland, Forum för Regional Utvecklingspolitik, Minnesanteckningar, 2007-11-01.

Landstinget Västernorrland, Landstingsfullmäktige, Protokoll 2008-04-24.

Landstinget Västernorrland, Landstingsstyrelsen, Protokoll 2009-04-21.

Landstinget Västernorrland, Yttrande till Kammarkollegiet, *Yttrande om ändrad regional indelning*, 2009-04-21.

Norrbottnens läns landsting, Landstingsfullmäktige, Protokoll 2008-05-27.

Norrlandstingens regionförbund, Förbundsdirektionen, Protokoll 2007-10-02 -- 03.

Norrlandstingens regionförbund, Förbundsdirektionen, Protokoll 2007-12-05.

Strömsunds kommun, Kommunstyrelsen, Protokoll 2009-03-24.

Strömsunds kommun, Yttrande till Jämtlands läns landsting, *Ändrad regional indelning*, 2009-03-30.

Sundsvalls kommun, Yttrande till Jämtlands läns landsting/Landstinget Västernorrland, *Yttrande angående ändrad regional indelning* 2009-03-25.

Timrå kommun, Yttrande till Landstinget Västernorrland och Jämtlands läns landsting, *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft – regional indelning*, 2009-03-30.

Timrå kommun, Kommunfullmäktige, 2007-09-24.

Timrå kommun, Kommunstyrelsen, Protokoll, 2009-04-07.

Timrå kommun, Kommunstyrelsen, Protokoll 2009-04-27.

Västerbottens läns landsting, Landstingsstyrelsen, Protokoll 2008-03-18.

Ånge kommun, Kommunstyrelsen, Protokoll 2009-04-07.

Ånge kommun, Yttrande till Jämtlands läns landsting och Landstinget Västernorrland, *Yttrande angående ändrad regional indelning*, 2009-04-07.

Ånge Kommun, Kommunstyrelsen, Komplettering till Kammarkollegiet: *regionfrågan – kompletterande synpunkter efter att ha tagit del av Landstinget Västernorrlands yttrande*, 2009-04-29.

Örnsköldsviks kommun, Kommunstyrelsen, Protokoll 2009-03-30.

Örnsköldsviks kommun, Yttrande till Jämtlands läns landsting, *Yttrande över Jämtlands Läns Landstings förfrågan om regional indelning*, 2009-03-25.

Intervjuer

Intervju 1, 2008-09-26

Intervju 2, 2008-10-14

Intervju 3, 2008-04-07

Intervju 4, 2008-09-23

Intervju 5, 2009-02-18

Intervju 6, 2009-02-12

Intervju 7, 2009-04-22

Intervju 8, 2008-10-13

Intervju 9, 2008-10-23

Intervju 10, 2009-04-08

Intervju 11, 2009-10-14

Intervju 12, 2009-04-24

Intervju 13, 2009-02-16
Intervju 14, 2009-02-19
Intervju 15, 2009-03-05.
Intervju 16, 2009-02-16
Intervju 17, 2009-10-01
Intervju 18, 2009-02-16
Intervju 19, 2009-04-05
Intervju 20, 2009-04-08
Intervju 21, 2009-09-25
Intervju 22, 2009-04-08
Intervju 23, 2009-02-10
Intervju 24, 2009-09-26
Intervju 25, 2008-10-23
Intervju 26, 2009-04-24

Protokoll och minnesanteckningar

Mittstyrelsen, Arbetsutskottet, Mötesanteckningar 2009-02-19.

Mittstyrelsen, Protokoll, 2009-04-20.

Regionbildningsgruppen (36-gruppen), Minnesanteckningar 2007-12-21–22 (Umeå).

Regionbildningsgruppen (36-gruppen), Minnesanteckningar 2008-01-30 (Sundsvall).

Regionbildningsgruppen (36-gruppen) Bilaga till Minnesanteckningar 2008-01-30, *Reservation*.

Tryckta källor

Ds 2008:17 *Remissammanställning – Ansvarskommitténs betänkande (2007:10)*. Finansdepartementet: Departementsserien.

Lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting.

Regionkommuner i norra Sverige: utredning av ansökningar från landstingen i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland. Stockholm: Sweco Eurofutures.

SOU 2007:10 *Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft. Slutbetänkande av Ansvarskommittén*. Stockholm: Fritzes.